

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Barokní sakrální prostor a jeho symbolika:
premonstrátský klášter Teplá a kult blahoslaveného Hroznaty**

David Csukás

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Barokní sakrální prostor a jeho symbolika:

premonstrátský klášter Teplá

a kult blahoslaveného Hroznaty

David Csukás

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková Ph. D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017 .....

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Petře Hečkové, Ph. D. za její čas a cenné rady.

Obsah

1. Úvod	1
2. Klášter Teplá	4
2.1. Řád premonstrátů	4
2.2. Historie kláštera	5
2.3. Klášter v současnosti	11
3. Blahoslavený Hroznata.....	12
3.1. Hroznatova osobnost.....	12
3.1.1. Rodina a mládí	13
3.1.2. Dospělost.....	15
3.1.3. Založení kláštera	16
3.1.4. Vstup do řehole	18
3.1.5. Mučednická smrt.....	19
3.2. Vita fratris Hroznatae.....	21
3.2.1. Vznik a význam rukopisu.....	21
3.2.2. Výjevy z legendy.....	23
3.2.3. Další Hroznatiana	25
3.2.3.1. Premonstráti.....	27
3.2.3.2. Jezuité	28
3.3. Kult blahoslaveného Hroznaty.....	30
3.3.1. Kult svatých	30
3.3.2. Vznik a působení kultu do beatifikace	32
3.3.3. Hroznatova beatifikace a období po ní.....	35
3.4. Zobrazování blahoslaveného Hroznaty	38
3.4.1. Ikonografie	38
3.4.2. Umělci a památky	39
4. Závěr.....	45

5. Seznam použitých zdrojů	47
5.1. Literatura.....	47
5.2. Internetové zdroje	50
6. Seznam příloh.....	51
Summary.....	52
7. Přílohy	53

1. Úvod

Ve své bakalářské se zabývám vztahem premonstrátského kláštera v Teplé k jeho zakladateli blahoslavenému Hroznatovi, přičemž zvláštní pozornost věnuji utváření kultu této osobnosti. Lidé tohoto šlechtice již od jeho mučednické smrti uctívali mnoha způsoby, ať už se jednalo o písemnosti, liturgickou úctu či zobrazování v uměleckých dílech. Jedním z cílů práce je rozebrat, jestli lze z dochovaných pramenů vysledovat, co bylo realitou a co už bylo tvořícím se kultem. Historikové se v řešení mnoha událostí spojených s Hroznatovým životem neshodují. Objasnění důvodů těchto neshod bude dalším cílem. V textu je věnován prostor také tomu, kdy a z jakého důvodu se začal Hroznatův kult budovat a jakým způsobem povstal. Dalším cílem je načrtnout, jakým směrem byl kult nasměrován, a proč je i v dnešní době pro společnost atraktivní. Práce se pokouší také vysvětlit, proč se po tak dlouhou dobu oficiální beatifikace nedařila. Posledním cílem práce je zodpovědět, jakým způsobem došlo k vnějším projevům kultu a jakým způsobem kult poznamenal charakter tepelského klášterního areálu. Text se snaží čtenáři systematicky přiblížit jednotlivé formy úcty v několika kapitolách. Největší pozornost je věnována období baroka, kdy se kult světce úspěšně šířil a probíhaly první pokusy o jeho beatifikaci. Hroznatův kult je převážně rozebírán v prostředí tepelského kláštera, kde také vznikl.

Jak už bylo řečeno, v práci je velká pozornost věnována blahoslavenému Hroznatovi. Světec měl sestru, která je známá jako ctihodná Vojslava. Ta je velice významná především pro Chotěšov, druhý, tentokrát ženský klášter založený Hroznatou. Často o ní bylo pojednáno společně s Hroznatou. Tato práce je zaměřena na klášter v Teplé a Vojslava je proto zmíněna pouze okrajově. V práci je rozebírána převážně výzdoba kláštera, která je nějakým způsobem spojena s blahoslaveným Hroznatou. Nejsou tedy dopodrobna rozebírány jednotlivé části kláštera, jako například knihovna nebo konvent. Knihovna je pro práci důležitá jen v rámci uložení písemností o Hroznatovi. Konvent je významný především cyklem obrazů od Lukáše Wolffa, který je rozmístěn po jeho stěnách. Velký prostor je naopak věnován výzdobě klášterního kostela Zvěstování Páně, ve kterém je velká část památek spojovaných s Hroznatou uložena. V kapitole o rukopisu *Vita fratris Hroznatae* není věnován prostor vnějším charakteristikám legendy. Není tedy rozebírán písemný styl rukopisu, zdobení, vazba a podobně. Pozornost je zaměřena především na obsah legendy a na díla, která z rukopisu vycházela.

Ke klášteru v Teplé a blahoslavenému Hroznatovi existuje velké množství literatury. Milan Hlinomaz sepsal knihu *Klášter premonstrátů Teplá: přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*¹, ve které se zabývá historií kláštera, hospodářstvím, kulturním významem a mnohým dalším. Tato publikace klášter rozebírá nejkomplexněji a v práci je z ní často čerpáno. O blahoslaveném Hroznatovi nejlépe pojednává Petr Kubín. Sepsal dílo *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*², ve kterém kriticky přistupuje k Hroznatově osobnosti. Rukopis *Vita fratris Hroznatae*, který je nejdůležitějším pramenem k světcovu životu, srovnává s historickými prameny. Dále je Kubín autorem dvou studií, které se zabývají kultem blahoslaveného Hroznaty. První se jmenuje *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*³. Na ni volně navazuje další studie *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*⁴. Z těchto studií je v práci čerpáno nejčastěji. Datem starší, ale pro práci stejně přínosné dílo, sepsal Heřman Josef Tyl. Dílo se jmenuje *Klášter Teplá*⁵ a pochází z roku 1947. Z těchto, a dalších publikací jsou komparovány poznatky. V práci je také citováno z rukopisu *Vita fratris Hroznatae*⁶, který do českého jazyka přeložil premonstrát Arnošt Voves. Citace jsou používány k přiblížení legendy o blahoslaveném Hroznatovi. K zachycení výjevů z legendy jsou používány fotografie, které byly pořízeny při terénním výzkumu. Jedná se o fotografie památek, na kterých je světec vyobrazen. Konkrétně jsou to fresky, památník, sochy před klášterem a cyklus velkých obrazů na stěnách konventu. Práce obsahuje také ikonografický popis některých z nich.

Bakalářská práce je rozdělena do několika částí. V první části jsou stručně představeny důležité aspekty pro klášter v Teplé. Jedná se o řád premonstrátů, historický vývoj kláštera a jeho funkci v současnosti. V historické části jsou zmíněny rozsáhlé barokní přestavby. Druhá část bakalářské práce je zaměřena na blahoslaveného Hroznatu. Je zde kriticky rozebrána jeho osobnost a dána do souvislostí s některými událostmi jeho doby. Třetí část je zaměřena na rukopis *Vita fratris Hroznatae*. Nejdřív

---

¹ HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003.

² KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*. Praha: Vyšehrad, 2000.

³ KUBÍN, Petr. Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634. In: *Světcí a jejich kult ve středověku*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006, str. 51 - 82.

⁴ KUBÍN, Petr. Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní. In: *Minulostí Západočeského kraje*. Ústí nad Labem: Albis International, 2014, sv. 49, str. 54 – 74.

⁵ TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Klášter Teplá u Mariánských Lázní: [b. n.], 1947.

⁶ *Život blahoslaveného Hroznaty*. Přeložil Arnošt Josef VOVES. Třebíč: ARCA JIMFA, 1993.

je popsáno, jak rukopis vznikl. V další části této kapitoly jsou rozebrány určité výjevy z legendy a jsou doplněny o výtvarné zpracování. Poslední část kapitoly je věnována různým literárním dílům, která z této legendy vycházela. Velká část těchto děl je uložena v tepelské klášterní knihovně. Čtvrtá kapitola je věnována kultu blahoslaveného Hroznaty a to především po stránce liturgické úcty. Rozebrány jsou historické zmínky o svátku blahoslaveného Hroznaty a jeho objevování se v liturgických slavnostech, pokusy o jeho beatifikaci, samotná beatifikace a konečně zahájení kanonizačního procesu. Hroznatův kult je popisován převážně v prostředí tepelského kláštera, kde byl nejvýraznější. Poslední kapitola je pak věnována uměleckým zobrazením blahoslaveného Hroznaty. Nejvíce prostoru je v této kapitole věnováno památkám z barokní doby. V příloze se nacházejí fotografie některých uměleckých děl z areálu kláštera, které jsou v poslední kapitole zmíněny.

2. Klášter Teplá

V této části bakalářské práce je stručně nastíněna historie kláštera v Teplé, shrnuty některé jeho významné okamžiky a představení významní opati a jejich zásluhy. Klášter stojí už více než 800 let a důležitých okamžiků je v jeho historii velké množství. Jako jediný z velkých západočeských klášterů odolal husitským bouřím, třicetileté válce i josefinským církevním reformám. V 50. letech 20. století byla sice funkce kláštera na čas přerušena komunistickým režimem, ale v 90. letech se jeho funkce opět obnovila a tak je tomu dodnes.⁷ Klášter se nachází v západních Čechách dva kilometry od města Teplá a přibližně 12 kilometrů od Mariánských Lázní.⁸ Již od svého založení se tedy podílel na vývoji oblasti Tepelské vrchoviny, Mariánskolázeňska a východních okrajů Slavkovského lesa.⁹ Premonstráti zakládali v krajině velké množství účelných a pro obyvatele prospěšných budov. Jednalo se především o školy, kostely a mlýny. Založili také nemocnici, lékárnu a starobinec. Kromě úspěchů potkalo klášter i mnoho útrap. Heřman Josef Tyl, který sám zažil za druhé světové války spoustu špatného, se o výčet těchto událostí pokusil ve své publikaci z roku 1947. Zmiňuje, že klášter šestkrát vyhořel do základů, dvakrát vymřeli řeholníci na mor, dvanáctkrát byl vydrancován, šestkrát měl být zkonfiskován, byly mu odcizovány jeho statky a často musel platit neúnosné daně.¹⁰

2.1. Řád premonstrátů

V první řadě je důležité představit samotný řád premonstrátů, který si zakladatel pro svůj klášter vybral. Řád premonstrátů založil roku 1121 svatý Norbert z Xanten. Byl pojmenován podle francouzského města Premontré u Laonu. Premonstrátský řád byl Římem schválen roku 1126 a Norbert se stal magdeburským arcibiskupem.¹¹ Zemřel roku 1134 a za svatého byl prohlášen roku 1582. Jeho ostatky pak byly roku 1627 přeneseny z Magdeburku do Strahova v Praze. V té době ho pražský arcibiskup vyhlásil českým zemským patronem.

Norbert navázal na svatého Augustina, který zemřel roku 430. Premonstrátský řád tedy dodržuje jeho řeholi. Svatý Augustin ve městě Hippo sjednotil skupinu kněží

---

⁷ Maršík, *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 - 2015*, str. 131

⁸ Kajlík, *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*, str. 49

⁹ Maršík, *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 - 2015*, str. 17

¹⁰ Tyl, *Klášter Teplá*, str. 16 - 19

¹¹ Klášter Teplá, *Historie řádu*

do komunity, aby v ní žili dokonalejším duchovním životem. Premonstráti se k tomuto životu v komunitě zavazují řeholními sliby čistoty, osobní chudoby a poslušnosti. Jejich řádové roucho má bílou barvu. Premonstrátský řád je eucharistický a mariánský. Vzorem k těmto formám úcty se mu stal sv. Norbert. Řád se snaží především o pastorační ve farnostech.¹²

V Čechách vznikl první klášter tohoto řádu roku 1143 v pražském Strahově. V současné době jsou v Čechách ještě premonstrátské kanonie v Želivě u Pelhřimova a v Nové říši u Telče. Na východním Slovensku se nachází premonstrátská kanonie v Jasově. Premonstráti patří do skupiny kolonizujících řádů, které osidlovaly dosud neobydlenou krajinu. Hroznatovi se hodili při jeho záměru zkultivovat Tepelsko. Řád byl dobově oblíbený podobně jako cisterciáci a jakobíni. Tyto tři řády přinášely nové duchovní podněty jako alternativu k benediktýnské spiritualitě.¹³

2.2. Historie kláštera

Jak už bylo zmíněno, klášter Teplá byl založen šlechticem Hroznatou roku 1193.¹⁴ Po založení do něj povolal prvních 12 premonstrátů z pražského Strahova. Do čela těchto řeholníků byl postaven opat Jan.¹⁵ Od té doby bylo Tepelsko postupně kolonizováno. Podle názvů místních vesnic je patrné, že z počátku šlo především o české obyvatelstvo.¹⁶ Stavba kláštera trvala přibližně 40 let a jako stavební materiál byly použity trachytové kvádry.¹⁷ Klášterní kostel Zvěstování Páně měl být podle původního plánu postaven jako bazilika. Po změně plánů byl nakonec postaven jako halové trojlodí. Tato stavba byla první svého druhu v Čechách. Kostel byl vysvěcen roku 1232. K trojlodí bylo připojeno dvouvěžové západní průčelí a trojdílný chór. Okna v horní části dvouvěží mají již gotické tvary.¹⁸ Vzhled kostela byl pravděpodobně inspirován podobnou stavbou v německém Walderbachu.¹⁹ Chrám Zvěstování Páně byl postaven na počátku vývoje české gotické architektury a současně představoval odcházející architekturu románskou.²⁰

---

¹² Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 8 - 9

¹³ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 115

¹⁴ Merhautová a Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, str. 244

¹⁵ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 8

¹⁶ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 55

¹⁷ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 137

¹⁸ Merhautová a Třeštík, *Románské umění v Čechách a na Moravě*, str. 244 - 245

¹⁹ Chadraba, *Dějiny českého výtvarného umění. 1/1, Od počátků do konce středověku*, str. 68

²⁰ Tamtéž, str. 146

Po zakladatelově smrti opat Benedikt přikázal sepsat *Vita fratris Hroznatae*. Tímto zajistil, že nejdůležitější informace o Hroznatově životě a založení kláštera nebudou zapomenuty.²¹ Svým rozhodnutím se stal opat pro Hroznatův kult velice významným. Rukopis *Vita fratris Hroznatae* je v práci rozebrán v dalších kapitolách.

Klášter v průběhu své historie musel často hájit své majetky. Patřilo mu mnoho vesnic a dolů. V klášterních dolech se těžilo převážně železo, zlato a cín. O doly ve velké míře přicházel a potom je musel pracně získávat zpět. Ve 14. století se jinak klášteru celkem dařilo a to nejen v hospodářství, ale i po náboženské stránce. Prestiž kláštera vzrostla, když opat Heřman u arcibiskupa zařídil odpustky pro poutníky, kteří vykonali pouť k obrazu Bohorodičky, který se nachází v chrámu Zvěstování Páně.

Období rozkvětu a prosperity ukončil až mor, který klášter zasáhl roku 1381. Zemřel opat, mnoho řeholníků a také velké množství obyvatel vesnic, které klášteru náležely. Byla potřeba zajistit přísun nových lidí do vylidněné oblasti. Opat Bohuš z Otěšic povolal německé kolonisty. Situace s nedostatkem obyvatel se tím vyřešila, ale nastaly nové problémy v soužití českých obyvatel a německých přistěhovalců. Opat musel zajistit, aby se kázalo jak česky, tak německy a muselo být akceptováno německé právo, které nahradilo zvykové české právo.²² Od 15. století bylo tedy Tepelsko postupně germanizováno a po skončení třicetileté války se na tomto území mluvilo pouze německy. Vlivem toho i řeholníci byli většinou německého původu. V konventu však vždy bylo i několik Čechů.²³

Klášter Teplá byl jedním z mála klášterů, kterým se vyhnula husitská vojska.²⁴ Vysoké daně ale během husitských válek klášter velice vyčerpávaly. I když klášter nebyl husity vyplněn, byly plněny jeho vesnice. Po válkách byla neúroda a obnova hospodářství postupovala velmi pomalu.²⁵

Ve druhé polovině 15. století bylo upevněno hospodářství v klášteře. Premonstráti krajinu přetvářeli kácením lesů, zakládáním nových vesnic a také tím, že

---

²¹ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 15

²² Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 33

²³ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 55

²⁴ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 332

²⁵ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 35

rozšiřovali plochy orné půdy a vyráběli dřevěné uhlí pálením v milířích. Kromě toho zakládali chovné rybníky a, jak už bylo řečeno, těžily rudy a drahé kovy.²⁶

Od Zikmunda Hausmanna až do roku 1467 byli všichni opati německého původu.²⁷ Zikmund Hausmann byl významným opatem, který byl zvolen roku 1458 a byl jím až do roku 1506. Tato doba panování opata je v historii kláštera nejdelší. Zikmund klášteru pomohl z hospodářského hlediska založením 11 rybníků, podporou těžby a zakládáním mlýnů. Zikmund podporoval Jiřího z Poděbrad a byl ve spojení s tímto faktem uvržen do klatby. Okolní šlechta využila situace a roku 1467 vyplenila klášter. Vydrancovaný klášter museli řeholníci kvůli jeho neobyvatelnosti opustit. Za pomoci krále Vladislava II. se klášter podařilo obnovit. Opat nechal povolát 5 kleriků z Magdeburku, kteří obnovili klášterní kázeň a provedli zde reformu, která se týkala přísného dodržování řehole podle svatého Augustina. Reforma řeholní kázně ale přišla některým bratrům až příliš přísná a bouřili se. Byli potrestáni, ale v budoucnu nastávaly další bouře. Roku 1483 byla reforma završena a zbožnost lidu úspěšně rostla.²⁸

Pro klášter mělo velice negativní vliv luteránství, které se sem dostávalo postupným poněmčováním. Němci se do této oblasti dostávali jako horníci, když se rozšiřovala důlní činnost. Luteránství se začalo objevovat i v klášteře, převážně u německých řeholníků. To konvent po dlouhou dobu rozvracovalo a vztahy byly napjaté.²⁹

Opat Jan Kurz se zasloužil o domácí teologické studium a byl iniciátorem charitativní činnosti. Založil špitál a několikrát ročně dával chudým jídlo a peníze. Za zmínku stojí především výročí Hroznatovy smrti. Při příležitosti pouti 14. července byla charitativní činnost obzvlášť významná. Tato zmínka dokazuje, že Hroznatův kult byl v 16. století rozšířen minimálně na území kláštera. Roku 1549 v klášteře opět propukl mor, následkem kterého zemřeli téměř všichni řeholníci. Opat tuto situaci vyřešil založením klášterní školy, na kterou přijal 24 žáků a povolal jako učitele premonstráty ze spřátelených klášterů. Kromě toho byl významný také svou teologickou polemikou s Lutherem.³⁰

---

²⁶ Kajlík, *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*, str. 9

²⁷ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 55

²⁸ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 37 - 39

²⁹ Tamtéž, str. 40 - 42

³⁰ Tamtéž, str. 44 - 46

Za opata Ondřeje Ebersbacha byl vydán Rudolfův majestát, který potvrzoval svobodu náboženství v Českém království. V Teplé se jen velice obtížně podařilo zachovat katolickou víru. Klášter roku 1611 postihl velký požár, kdy kromě kostela shořelo vše. U opata Ebersbacha je také doložena snaha o oficiální blahořečení Hroznaty.³¹

Třicetiletá válka byla pro klášter i jeho okolí velice temné období. Byl mnohokrát vypleněn švédskými vojsky³² a musel platit obrovské daně. Nedařilo se ani hospodářsky a byla neúroda, která způsobila hladovění. K neúrodě se přidaly ještě povodně a protržené rybníky. K obyvatelům kláštera i jeho vesnic se vojáci chovali hrubě a často je šikanovali. Vojáci se také usazovali přímo v klášteře, kde je řeholníci museli vydržovat.³³

Po skončení třicetileté války se podařilo opatu Bedřichu Füsselovi klášter postupně obnovit. Dále se mu podařilo zvýšit počet řeholníků i jejich vzdělání. Klášter získal přezdívku „semeniště pastýřů“ a byl pochválen od pražského arcibiskupa za to, že proti jeho kněžím nebyla nikdy vznesena žádná žaloba.³⁴

Roku 1659 byl klášter zasažen rozsáhlým požárem a opat Raymund Wilfert II. se proto rozhodl pro velkou přestavbu areálu.³⁵ Zajistil také barokní přestavbu mnoha kostelů a dvorů, které spadaly pod tepelský klášter. Dále nechal zhotovit velké množství uměleckých děl včetně soch a obrazů.³⁶ Na přestavbu tepelského kláštera si najal Kryštofa Dienzenhofera. Ten začal pracovat na náročné barokizaci areálu v roce 1689 a stavba byla dokončena roku 1721.³⁷ Tato barokní přestavba byla prvním dílem Kryštofa Dienzenhofera na českém území.³⁸ Dienzenhofer byl pravděpodobně doporučen představeným z Waldsassen. Podle pramenů nestavěl podle cizího návrhu, ale realizoval vlastní nápady, kterými se po něm inspirovalo mnoho dalších architektů.

---

³¹ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 53 - 54

³² Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 332

³³ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 54 - 61

³⁴ Tamtéž, str. 61 - 62

³⁵ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 332

³⁶ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 64 - 65

³⁷ Poche, *Umělecké památky Čech*, str. 38

³⁸ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 69

Pomáhal mu polír Wolfgang Braunbock.³⁹ Ten dohlížel na závěrečné etapy a přestavbu dokončil.⁴⁰

Dienzenhofer obnovu kláštera začal výstavbou prelatury a konventu. Budovy byly postaveny kolem dvou obdélných nádvoří, která se nacházela při jižní straně kostela. V době přestavby nebyla stavba symetricky dokončena. S doplněním symetrického protějšku při severní straně kostela se však do budoucna počítalo.⁴¹ Stavba byla vyzdobena zajímavými a svéráznými detaily. Jedná se zejména o západní štít průčelí prelatury, který je opatřen pilastry se zcela originálními vegetabilními hlavicemi.⁴² Kromě ozdobného štítu Dienzenhofer při stavbě použil pavilonový rizalit s vysokým řádem a lizénové fasády. Po stranách kláštera umístil vstupní portály s křivkově deformovanou strukturou.⁴³ Konceptně zajímavá byla především úprava klášterního kostela Zvěstování Páně. Byl ponechán v původním středověkém stavu, místo aby byl zbořen nebo přestavěn. Změny proběhly pouze uvnitř kostela. Změnila se výzdoba, povrchy a členění.⁴⁴ Od roku 1714 do 1717 byla v chóru položena dlažba z wunsiedelského mramoru.⁴⁵ Výslednou přestavbu kláštera zobrazuje rytina, kterou nechal pořídit opat Raymund II. Šimonovský.⁴⁶

Největší rozkvět kláštera probíhal za opata Jeronýma Františka Ambrose, který velice podporoval umění.⁴⁷ Dokončil barokní výzdobu a u Ignáce Platzera objednal velké množství soch, které zdobí klášterní kostel Zvěstování Páně. Umělec Antonín Gartner zhotovil pro klášter dvoje varhany. Za barokní vybavení opat utratil 40 000 zlatých. Jeroným Ambros se také řadil mezi opaty, kteří se snažili o Hroznotovo blahořečení.⁴⁸

Osvícenský opat Heřman Kryštof hrabě Trautmannsdorf byl známý svou slabostí pro světské zájmy. Měl rád především jezdeckví, šerm a tanec. Tyto aktivity se nehodily pro klasické řeholníky a konvent s ním nebyl spokojen. Trautmannsdorf také nechal založit výchovný ústav pro šlechtice a pořádal plesy a lovy. Prospěšný pro klášter byl

---

³⁹ Macek, Biegel a Bachtík, *Barokní architektura v Čechách*, str. 275

⁴⁰ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 332

⁴¹ Tamtéž, str. 302 - 303

⁴² Macek, Biegel a Bachtík, *Barokní architektura v Čechách*, str. 275

⁴³ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 302 - 303

⁴⁴ Tamtéž, str. 332

⁴⁵ Tyl, *Klášter Teplá*, str. 49

⁴⁶ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 332

⁴⁷ Tamtéž, str. 74-75

⁴⁸ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 66

tím, že prosazoval tereziánské školské reformy a díky němu nebyl klášter zrušen josefínskými reformami.⁴⁹

Opat Karel Reitenberger založil Mariánské Lázně, které byly pojmenovány podle zdejší kaple Panny Marie. V roce 1853 dosáhl klášter počtu 101 řeholníků.⁵⁰ Roku 1903 byl klášter rozšířen. K severní straně kostela bylo přistaveno nové křídlo s knihovnou a také bylo přestavěno hospodářské zázemí.⁵¹

Druhá světová válka byla opět pro klášter velice nepříznivé období. Nacisté se pokoušeli o zrušení kláštera celkem čtyřikrát. Jen díky opatovi, který se jmenoval Gilbert Johann Helmer, nebyl klášter zrušen. Tepelští řeholníci museli narukovat do války roku 1943 a na klášter dohlíželo gestapo. Zařídila se v něm německá porodnice a lazaret. Poskytovalo se zde ubytování příslušnicím říšské pracovní služby, wehrmachtu a vedení zajateckého tábora, který se nacházel mezi klášterem a Teplou. Klášter osvobodila 6. května 1945 americká armáda. K odsunu Němců došlo v Teplé 10. dubna 1946.⁵² Němečtí členové kláštera tak museli konvent opustit. O jejich převezení se postaral převor Heřman Josef Tyl⁵³, který prošel několika koncentračními tábory.⁵⁴

Po druhé světové válce přišlo další temné období v podobě komunistického režimu. Komunisté chtěli rozehnat všechny mužské řády a zabavovali jejich řádový majetek, který se znárodňoval. Řeholníci byli tedy nuceni pracovat jako slévači, účetní, topiči a podobně. Zmíněný převor Heřman Josef Tyl pracoval v JZD.⁵⁵

Heřman Josef Tyl byl administrátorem podzemní tepelské kanonie, která existenci kláštera zachránila. Zde byl neoficiálně zvolen opatem roku 1989. Následujícího roku byla funkce kláštera opět obnovena. Škody na klášteře byly vyčísleny na 2 miliardy korun.⁵⁶

---

⁴⁹ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 68 - 71

⁵⁰ Tamtéž, str. 73 - 75

⁵¹ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 322

⁵² Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 77

⁵³ Tamtéž, str. 81

⁵⁴ Tyl, *Klášter Teplá*, str. 86

⁵⁵ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 82 - 85

⁵⁶ Tamtéž, str. 86 - 87

2.3. Klášter v současnosti

V klášteře je v současné době třináct řeholníků. Trvale jich v klášteře bydlí pouze šest. Řeholníci spravují farnosti, které klášteru náleží. Zde provádějí práci kněží, jako jsou mše, svatby, křty, pohřby a podobné činnosti.⁵⁷ Klášter se vstupem do 21. století znovu stal šířitelem duchovní a kulturní osvěty ve svém okolí.

V současné době nabízí bohatý kulturní program, jako jsou výstavy, varhanní koncerty, historické přednášky a prohlídky kláštera. Probíhají zde také chórové modlitby, pravidelně se konají nedělní mše v klášterním kostele a každoročně se konají poutní slavnosti. Knihovna v Teplé je přístupná pro odbornou veřejnost.⁵⁸ V dubnu 2008 byl klášter v Teplé prohlášen za národní kulturní památku. Tím vzrostla jeho prestiž a také zájem turistů o navštěvování tohoto místa.⁵⁹

Část kláštera byla od roku 2008 do roku 2015 obnovována a v této době byly návštěvy kláštera pro veřejnost omezeny. O obnově byla sepsána kniha *Projekt vzorové obnovy 2008 – 2015*⁶⁰. Při obnově bylo nalezeno mnoho nových chodeb, tajných skrýší a sklepních prostorů, o jejichž existenci se do té doby nevědělo.⁶¹

---

⁵⁷ Informace poskytla p. NOVOTNÁ, zaměstnankyně kláštera v Teplé. Klášter Teplá 19. března 2017

⁵⁸ Kajlík, *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*, str. 23

⁵⁹ Maršík, *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 - 2015*, str. 131

⁶⁰ MARŠÍK, Václav. *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 – 2015*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Jaroslav Kučera – JAKURA ve spolupráci s Kanonií premonstrátů Teplá, 2015.

⁶¹ Maršík, *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 - 2015*, str. 15

3. Blahoslavený Hroznata

3.1. Hroznatova osobnost

Tato kapitola je zaměřena na osobnost blahoslaveného Hroznaty. Je v ní rozebrán jeho život od narození, až po mučednickou smrt. Kriticky zhodnotit osobnost člověka, který zemřel před tak dlouhou dobou, je náročné. V letošním roce uplyne přesně 800 let od světcovy smrti. Blahoslavený Hroznata je našťastí postavou, která je jednou z nejlépe doložených postav své doby.⁶² Je tomu tak především z důvodu, že se o něm dochovalo více historických pramenů, než se dochovalo o většině jeho současníků.⁶³ Je známý také jako Hroznata z Ovence a historikové ho nazývají Hroznata Tepelský.⁶⁴

Problém nastává při snaze o detailní a pravdivý popis průběhu jeho života. Tato kapitola vychází především ze zmiňovaných prací Petra Kubína a Milana Hlinomaze, které jsou nejvíce komplexní. Tito dva autoři, ale i další současní historikové, se v mnohém rozcházejí. Jedním z důvodů rozkolu informací může být skutečnost, že se ve snaze o rekonstrukci Hroznatova života a osobnosti dá prakticky opřít pouze o dva prameny. Zůstává zde mnoho místa pro různé spekulace a domněnky.

Prvním z pramenů je *Hroznatův testament*. Tento dokument sepsal sám Hroznata, a protože je autentický, dají se z něj zjistit některé jeho osobní rysy.⁶⁵ Tento dokument je u nás nejstarší dochovaná listina, kterou vydal šlechtic svým jménem a opatřil ji svou vlastní pečetí. Ta se také jako jediná na testamentu dochovala do dnešní doby a je tedy také nejstarší dochovanou českou šlechtickou pečetí. Zároveň je tato listina nejstarší tepelskou listinou a je považována za zakládací listinu kláštera v Teplé. Pochází z roku 1197. Poprvé tato listina vyšla tiskem v době baroka roku 1670 v díle Jiřího Crugeria.⁶⁶

---

⁶² Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 10

⁶³ Kubín, *Mimořádný muž na počátku dějin západních Čech*

⁶⁴ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 21

⁶⁵ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 47 - 48

⁶⁶ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 13 - 16

Druhým pramenem je *Vita fratris Hroznatae*. Tato legenda byla sepsána přibližně 40 let po Hroznatově smrti⁶⁷ a v bakalářské práci je pro ni vyhrazen prostor v dalších kapitolách.

3.1.1. Rodina a mládí

V první řadě je dobré pokusit se objasnit Hroznatův rodový původ, protože pocházel z nejvyšších vrstev tehdejší české společnosti.⁶⁸ Bohužel z jeho doby neexistuje žádný pramen, ve kterém by se nacházela informace k přesnému určení jeho rodu.⁶⁹ V době barokních genealogických legend byl Hroznatův původ odvozován od příbuzenství s vládnoucím rodem Přemyslovců. K těmto údajům je však potřeba přistupovat kriticky. Podle výzkumů P. Kubína, v konfrontaci s antropologickým výzkumem ostatků Emanuela Vlčka, ale měli barokní autoři nejspíš pravdu. Hroznata tedy s velkou pravděpodobností pocházel z boční větve rodu Přemyslovců. Důkazem může být i fyzická podoba lebky a vysoký vzrůst.⁷⁰

Svůj původ od Hroznatova rodu odvozovali páni z Gutštejna a z Vrtby.⁷¹ Jak už bylo zmíněno výše, barokní doba byla érou genealogických legend a fikcí, které byly nejednou vypracovány na objednávku. Například Albert Chanovský odvodil původ pánů z Gutštejna od svaté Ludmily, která byla babičkou svatého Václava. Dalším významným autorem barokní doby byl jezuita Bohuslav Balbín. Hlinomaz uvádí, že Balbín na mnoha místech svého spisu o původu pánů z Gutštejna přejímal údaje výše zmíněného Chanovského. Jednalo se o údaje o příbuzenských vztazích mezi svatou Ludmilou, Hroznatou a pány z Gutštejna.⁷²

Hroznata byl syn Dobrosavy Černínové a knížecího dvořana Sezemy. Otec zemřel v bitvě u Loděnic roku 1197.⁷³ Právě jeho rod bývá zpětně odvozován až od Přemyslovců a ústí v rody pánů z Gutštejna a z Vrtby. Rod Černínů je známý především svou účastí v družině Přemysla Otakara I.⁷⁴ Hroznatův rod měl ve znaku tři páry jeleních parohů. Jelení paroží pak měly ve znaku i rody, které odvozovaly svůj původ

---

⁶⁷ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 47

⁶⁸ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 14

⁶⁹ Hlinomaz, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Rodový původ*, str. 30

⁷⁰ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 15

⁷¹ Piřha, *Čechy a jejich svatí*, str. 63

⁷² Hlinomaz, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Rodový původ*, str. 32

⁷³ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 89

⁷⁴ Piřha, *Čechy a jejich svatí*, str. 63

z Hroznatova příbuzenstva. Klášter v Teplé a jeho ženský protějšek klášter v Chotěšově tento znak po svém zakladateli také zdědily.⁷⁵ Hroznata měl tři sourozence. Bratr se jmenoval Arnošt a sestry Judita a Vojslava.⁷⁶

Přesné datum Hroznatova narození není známo, ale z biologického hlediska se rok narození řadí mezi roky 1160 až 1170.⁷⁷ Místo narození bylo nejspíš v Ovenci na Litoměřicku. Dnes se tato obec jmenuje Sobětice.⁷⁸ Informace o Hroznatově narození můžeme čerpat pouze z legendy. Podle té se narodil stárnoucí matce jako slabé asfyktické dítě, které po předčasném porodu nejevilo známky života. Naštěstí se ale porodní bábě a Hroznatově matce podařilo jej oživit.⁷⁹ Tato událost je v legendě brána jako první zázrak, který se stal již za jeho života, přesněji řečeno při jeho narození. Jméno Hroznata je staročeského původu. V různých listinách se vyskytuje převážně v raném středověku kolem 11. až 13. století. Toto jméno se dá v listinách dohledat také jako Groznata nebo Roznat.⁸⁰ Jméno je nejspíš odvozeno od slova hrozný, které bylo pro šlechtice té doby žádoucí. Menší pravděpodobnost je, že by jméno bylo odvozeno od slova hrozen.⁸¹

Hroznatova matka brzy zemřela. O malého Hroznatu se tedy musela začít starat jeho sestra Vojslava. Ta ho roku 1180 vzala s sebou do Krakova v Polsku.⁸² V Krakově se Vojslava provdala za purkrabího města Ottu a žila tam. Tento pobyt přispěl k rozšíření Hroznatova duchovního a intelektuálního prostoru.⁸³ Zde se Hroznatovi přihodila nehoda, kdy sestře Vojslavě vypadl z náruče pod kola jedoucího vozu a nic se mu nestalo. Tato událost je brána jako druhý zázrak Hroznatova života. Při třetím zázraku ho údajně Ježíšova matka Maria zachránila před utonutím v řece Visle. Při Hroznatově pobytu v Polsku se tedy staly dva zázraky.⁸⁴

---

⁷⁵ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 6

⁷⁶ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

⁷⁷ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 14

⁷⁸ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 6

⁷⁹ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

⁸⁰ Hlinomaz, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Jméno*, str. 21 - 23

⁸¹ Tamtéž, str. 25 - 26

⁸² Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

⁸³ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 6

⁸⁴ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

3.1.2. Dospělost

Když dospěl, vrátil se zpátky do Čech. Zde se Hroznata ujal rozsáhlého rodového majetku, který se nacházel především v západních Čechách.⁸⁵ S blahoslaveným Hroznatou jsou v jeho dospělosti spojovány různé úřady. Které z nich skutečně zastával, není jisté. S velkou pravděpodobností se stal správcem tepelské krajiny. Jeho funkcí byl velitel místních hraničářů a strážce zemské brány. V době Hroznatova života bylo Chebsko součástí německé říše a hraniční přechod byl u Teplé. Přes území, které Hroznata hlídal, vedla důležitá obchodní i vojenská stezka.⁸⁶

Jaké bylo jeho postavení u dvora, to už s tak velkou pravděpodobností určit nelze. Piřha ve své publikaci o českých světcích uvádí, že Hroznata byl po králi prvním a největším magnátem, který se pyšnil jak urozeností, tak duchem a bohatstvím. Podle legendy by Hroznata mohl být nejvyšším komořím. Ten, kdo byl zastáncem tohoto úřadu, se staral o královské majetky a příjmy. Mohl být také nejvyšším číšníkem. V tomto případě by panovníkovi obstarával občerstvení a ochutnával nápoje, aby zjistil, jestli nejsou otrávené. Nejvyšší číšník byl s panovníkem v bezprostředním kontaktu a mohl být i vlivným rádcem.⁸⁷ Podle Vlčka byl Hroznata rytířem a diplomatem na knížecím dvoře pražském. Také byl dobrým hospodářem na svých statcích. Patřilo mu rozsáhlé území v okolí Teplé, kde měl sídlo. Byl majitel i vzdálenějších majetků. Jeho hrad ležel ve směru na Sandau a patřil k seskupení ochranných hradů zemských hranic.⁸⁸

Hroznata měl manželku a syna. Oženil se velice brzy už v jinošském věku.⁸⁹ Manželství bylo dlouho bezdětné a Hroznata marně čekal na svého dědice.⁹⁰ Když se mu konečně narodil syn, rodinné štěstí dlouho netrvalo. Nejprve mu, velmi brzy po jeho narození, zemřel syn a krátce po něm i manželka. Hroznata tím oba v jednom roce ztratil. Tyto události přispěly k tomu, aby se ještě více přiklonil k Bohu.⁹¹ Rozhodl se změnit svůj způsob života a vydal se sloužit Bohu v křížové výpravě do Svaté země.⁹² Podle legendy před odchodem na křížovou výpravu Hroznata ještě učinil slib čistoty.

---

⁸⁵ Kubín, *Mimořádný muž na počátku dějin západních Čech*

⁸⁶ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 7

⁸⁷ Piřha, *Čechy a jejich svatí*, str. 64 - 67

⁸⁸ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 243

⁸⁹ Hlinomaz a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Hroznatovo manželství a otcovství*, str. 15

⁹⁰ Piřha, *Čechy a jejich svatí*, str. 64

⁹¹ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 7

⁹² Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 22

Tato událost je ale v rozporu s listinou Jindřicha Břetislava, ve které se píše, že pokud Hroznata bude mít dalšího syna, ustanovuje ho dědicem svých statků. Z toho je patrné, že zplodit dalšího syna pravděpodobně plánoval. Tato skutečnost se pravděpodobně nehodila do legendistova obrazu světce a tak informaci zamlčel.⁹³

Své první křížové výpravy do Palestiny se Hroznata zúčastnil nejspíš v roce 1191. Když dorazil se skupinou anglických, nebo francouzských vojáků k moři, zalekl se cesty po vodě. Vydal se tedy, místo pokračování v cestě, do Říma a požádal zde papeže Celestina III. o vymanění se ze slibu účasti na křížovém tažení. Dispens získal, ale náhradou měl založit premonstrátský klášter k počtě Panny Marie.

3.1.3. Založení kláštera

Klášter založil nedaleko městečka Teplá, kde měl pravděpodobně i svůj hrad. Základní kámen položil roku 1193.⁹⁴ Podle legendy sám na stavbě pracoval a vynášel koše hlíny. Se stavbou se pojí významný artefakt, *Hroznatova mísa*. Ta byla podle pověsti používána k výplatě dělníků. Na konci dne si každý mohl vzít tolik mincí, na kolik si cenil své práce. Podle pověsti si nikdo nikdy nevzal více. Kubín ve své publikaci *Blahoslavený Hroznata Kritický životopis* pravdivost této legendy vyvrací. Podle průzkumů totiž byla mísa vyhotovena až po Hroznatově smrti.⁹⁵ Pravděpodobně roku 1196 už byla stavba částečně obyvatelná a Hroznata mohl povolat prvních 12 premonstrátů z pražského Strahova.⁹⁶ V druhé polovině 12. století do zakládání klášterů investovalo majetek mnoho šlechticů. Chtěli se tímto gestem proslavit, nebo tak činili z náboženských důvodů. Ti, co tak činili z náboženských důvodů, mohli vstoupit do kláštera a stát se řeholníky, podobně jako později Hroznata.⁹⁷

Hroznata se zúčastnil další křížové výpravy. Než se ale na tuto nebezpečnou cestu vydal, sepsal svou závěť v březnu roku 1197. Závěť se nazývá *Hroznatův testament*. V této závěti bylo psáno, že pokud Hroznata cestou zemře, veškeré jeho majetky budou odkázány klášteru v Teplé. Pokud se ale vrátí, majetky bude dál spravovat on, s výjimkou toho majetku, který už Teplé náleží. Tato listina byla důležitým dokumentem zejména pro samotné řeholníky v Teplé. Pravděpodobně proto

---

⁹³ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 108

⁹⁴ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

⁹⁵ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 140 - 143

⁹⁶ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 244

⁹⁷ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 51

se jí říkalo zakládací listina tepelského kláštera, přesto že stavba kláštera začala už dříve. Komunita za pomoci tohoto dokumentu, který byl potvrzen pražským biskupem Jindřichem Břetislavem, získala majetková i právní zajištění.⁹⁸

Při své druhé křížové výpravě světec navštívil opět papeže. Celestin III. vydal tři papežské buly v jeden den – 7. 8. 1197.⁹⁹ V těchto listinách přijímá tepelský klášter do své ochrany (první bula), opatovi uděluje právo nosit mitru a prsten (druhá bula) a ve třetí slibuje poutníkům, kteří putovali do Teplé, odpustky.¹⁰⁰ Při porovnání obsahu části textu *Vita fratris Hroznatae* a těchto tří listin nastávají nesrovnalosti. Historikové si tyto nesrovnalosti vysvětlují dvojím způsobem. Prvním řešením je, že Hroznata Klášter v Teplé založil náhradou za neúčast na dřívější výpravě, než byla ta roku 1197. Druhým řešením je, že Hroznata jako náhradu za neúčast na této výpravě založil klášter v Chotěšově. V obou případech se předpokládá špatná informovanost autora rukopisu *Vita fratris Hroznatae*, která měla za výsledek chronologickou nepřesnost.¹⁰¹

Když se Hroznata vrátil zpět do Českých zemí, založil v roce 1202 klášter Chotěšov.¹⁰² Ten byl ženským protějškem mužského kláštera v Teplé. V premonstrátském řádu bylo zakládání protějšků mužských klášterů zvykem, protože zde fungoval systém podvojných klášterů. Muži a ženy žili ve stejném klášteře odděleně. Tento systém ale nefungoval tak, jak bylo původně zamýšleno a docházelo k pohoršení. Časem začaly ženy muže početně převyšovat a roku 1140 byl tento systém zrušen. Ženské kláštery se začaly zakládat dále od mužských a typem tohoto kláštera byl i Chotěšov, který byl postaven 42 kilometrů od tepelského kláštera.¹⁰³ Žily v něm Hroznatovy dvě sestry. Tou první byla Judita a druhou Vojslava, která se po smrti svého muže stala v klášteře představenou.¹⁰⁴

---

⁹⁸ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 7-8

⁹⁹ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 245

¹⁰⁰ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 9

¹⁰¹ Hlinomaz, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Hroznatovo přijetí kříže*, str. 13

¹⁰² Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 39

¹⁰³ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 150

¹⁰⁴ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 23

3.1.4. Vstup do řehole

Hroznata se naposledy vydal do Říma a od papeže Inocence III. přijal bílé řádové roucho premonstrátů.¹⁰⁵ Sám mu ho údajně oblékl 1. 4. 1202. Hroznata se kvůli nedostatku vzdělání nestal nikdy knězem. V klášteře se stal proboštem a spravoval klášterní majetky.¹⁰⁶ Podle legendy vstoupil Hroznata do řehole z ušlechtilých důvodů. Petr Kubín ve své publikaci toto Hroznatovo rozhodnutí kriticky přezkoumává a poukazuje na politickou situaci. Podle jeho teorie se Přemysl Otakar I. snažil získat trůn a proti němu stál jeho bratr Vladislav, kterého Hroznata podporoval. Hroznata se zúčastnil zrady velmožů u Zdic. Když se Přemysl dostal k moci, Hroznata se bál, že se mu bude chtít Přemysl pomstít a urychleně se vrátil z Itálie zpět do českých zemí a vstoupil do řehole. Vstupem do řehole se vzdal světské moci a klášter nechal dát pod přímou papežskou ochranu. V legendě je potom líčeno, že Hroznata krále žádal o milost a ostatní velmoži se za něj u krále přimlouvali. Přemysl Otakar I. mu milost udělil. Další teorie, kterou zastává V. Novotný, Hroznatův vstup do řehole odůvodňuje tím, že si chtěl pojistit vliv na správu svého majetku, který klášteru věnoval. Petr Kubín ale poukazuje na malou pravděpodobnost této domněnky.¹⁰⁷

Hroznata měl spor s prvním tepelským opatem Janem. Byl pravděpodobně zapříčiněn kvůli správě klášterních majetků Hroznatou, na kterou měl jako zakladatel kláštera právo. Správa majetku se ale příliš neslučovala s kanonickým právem a došlo tak k neshodám.¹⁰⁸ Podle Petra Kubína se jednalo o to, že Hroznata cestoval v různých záležitostech do Prahy sám a sám vystupoval jménem tepelského kláštera. Vůbec nebral ohled na řádně ustanoveného opata.¹⁰⁹ Aby opata dále nepobuřoval, odešel raději ke svým sestřím do Chotěšova.¹¹⁰ Zde onemocněl a měl prorocké vidění své smrti.¹¹¹ Poté, co se uzdravil, vrátil se zpět do Teplé¹¹² a zde byl svými bratry se ctí povolán zpět.¹¹³

---

¹⁰⁵ Hlinomaz, *Kláster premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 11

¹⁰⁶ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 245 - 247

¹⁰⁷ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 157 – 160

¹⁰⁸ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 23

¹⁰⁹ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 204 - 205

¹¹⁰ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

¹¹¹ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 206

¹¹² Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

¹¹³ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 23

3.1.5. Mučednická smrt

Hroznata se 4. května 1217 vydal se svou družinou na kontrolu klášterních statků.¹¹⁴ Petr Kubín ve své knize uvádí, že Hroznata možná nejel zkontrolovat statky klášterní, ale své vlastní. Podle této teorie by jel do Lichtenstadtu a klášter by proto příliš nespěchal s jeho vykoupením z vězení. Jeho poslední cesta byla ale podle legendy do Hroznětína, aby si prohlédl klášterní statky. Cestou byl přepaden chebskými rytíři. Možná se jednalo o rytíře z rodu Hohenberků, kteří měli s klášteřem vážné rozepře. Nelze s jistotou říci, který z nich Hroznatu zajal. Podle Heinricha Gradla by se mohlo jednat o Bertolda z rodu Hohenberků.¹¹⁵ Hohenberkové uvěznili Hroznatu v žaláři. Podle starších teorií bylo místo Hroznatova věznění nejspíš hrad Kynšperk nebo hrad Kunžvart.¹¹⁶ Podle Petra Kubína se ale pravděpodobnějším místem Hroznatova držení stal hrad Hohenberg, protože byl rodovým sídlem zmíněného rodu.¹¹⁷

Ve vězení byl Hroznata zužován zimou, hladem a žízní. Za jeho propuštění bylo požadováno vysoké výkupné. Bratři z Teplé za něj chtěli složit toto výkupné, ale Hroznata údajně odmítl, aby za něj složili tak vysokou částku z klášterního majetku. Ještě toho roku v žaláři zemřel. Dnem jeho smrti byl pátek 14. 7. 1217. Datum je doloženo poznámkou v rukopise tepelského kláštera.¹¹⁸ Po Hroznatově smrti vznikla v klášteře zbožná úcta k jeho osobnosti jako k mučedníkovi pro spravedlnost. Především kvůli tomu, že bránil práva církve a tepelského kláštera.¹¹⁹ Petr Piřha ve své publikaci *Čechy a jejich svatí* ale poukazuje na nedocenění tohoto titulu. Podle něj se ve spojení s Hroznatou vždy mluví pouze o tom, že založil dva kláštery a věnoval jim svůj velký majetek.¹²⁰

Za velkou sumu se povedlo bratrům z Teplé koupit už pouze Hroznatovo mrtvé tělo. Ve chrámu Zvěstování Páně ostatky pohřbili před hlavním oltářem. Tímto způsobem se zakladatelé klášterů běžně pohřbívali.¹²¹ Místo bylo výsadní, ale nebylo určeno pro tělo světce. Tělo světce se podle zvyku ukládalo přímo do oltáře.¹²²

---

¹¹⁴ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

¹¹⁵ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 206 - 208

¹¹⁶ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

¹¹⁷ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 210

¹¹⁸ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

¹¹⁹ Janoušek, *Kláster Teplá: Minulost - současnost*, str. 12 - 13

¹²⁰ Piřha, *Čechy a jejich svatí*, str. 72

¹²¹ Janoušek, *Kláster Teplá: Minulost - současnost*, str. 12 - 13

¹²² Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 52

Hroznatu ale uložili do masivní kamenné rakev, která byla vyložena dřevem, a vznikl tak Hroznatův kamenný sarkofág. Tato rakev byla zapuštěna do země a její horní okraj původně vyčníval nad podlahu. V barokní době, kolem roku 1629, se ale rakev dostala pod podlahu. V kostele se totiž tou dobou pokládala nová podlaha, která sarkofág překryla.¹²³

---

¹²³ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 247

3.2. Vita fratris Hroznatae

3.2.1. Vznik a význam rukopisu

Rukopis *Vita fratris Hroznatae*¹²⁴ sepsal neznámý premonstrát na příkaz opata Benedikta.¹²⁵ Podle Petra Kubína byl autor členem tepelského kláštera, protože v díle povzbuzuje řeholníky a v závěru dílo věnuje opatovi Oldřichovi.¹²⁶ Přibližně roku 1259, za vlády tohoto opata, byl rukopis dokončen. Od Hroznatovy smrti do sepsání rukopisu uplynulo bezmála čtyřicet let.¹²⁷ Čtyřicet let není dlouhá doba a dá se tedy předpokládat, že autor rukopisu měl o životě Hroznaty čerstvé informace a je možné, že mluvil i s lidmi, kteří Hroznatu osobně znali.¹²⁸ Díky těmto skutečnostem je rukopis velice autentický.¹²⁹

Rukopis vznikl pro tepelskou kanonii a byl sepsán tak, aby se Hroznatův život stal vzorem správného a následováníhodného života pro řeholníky.¹³⁰ Řeholníkům byl text legendy pravděpodobně předcítán, a to především během stolování při povinné četbě.¹³¹ Řeholníci doufali, že Hroznata se díky svému příkladnému životu dostal do nebe, kde se za ně bude moci přimluvit. Podnětem pro sepsání díla byla tedy jak úcta k zavražděnému zakladateli kláštera, tak snaha o získání vlastního světce pro klášter.¹³² Podle středověkých představ světcí klášter fyzicky chránili jako jejich patroni a byli přímo odpovědní za úspěchy i neúspěchy kláštera. Světec měl vedle ochrany kláštera i podstatný vliv na jeho hospodářský rozvoj a společenský význam.¹³³ Klášter legendu využíval jako motivaci pro návštěvy poutníků.¹³⁴

Dalším cílem rukopisu pravděpodobně bylo připravit Hroznatovu kanonizaci.¹³⁵ S touto myšlenkou však Petr Kubín ve své novější studii z roku 2006 polemizuje. Uvádí, že premonstrátský řád se o oficiální beatifikaci svých světců nepokoušel. Vystačil si s původní kanonizací v podobě elevace a translace, kterou nejspíš prováděli

¹²⁴ *Vita fratris Hroznatae* je v překladu *Hroznatův Život*. V bakalářské práci je používán převážně latinský název.

¹²⁵ Janoušek, *Klášter Teplá: Minulost - současnost*, str. 15

¹²⁶ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 57

¹²⁷ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 29

¹²⁸ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 59

¹²⁹ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 37

¹³⁰ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 57

¹³¹ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 55

¹³² Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 52

¹³³ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 225

¹³⁴ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12

¹³⁵ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 29

sami opati. Podle tohoto zjištění by rukopis *Vita fratris Hroznatae* byl určen jen pro tepelské kanovníky, nikoliv pro kanonizační proces.¹³⁶

Jak už bylo řečeno, díky rukopisu *Vita fratris Hroznatae* je Hroznata jednou z nejlépe doložených postav své doby.¹³⁷ Jedná se o středověkou legendu o šlechtici Hroznatovi. Legenda je literárním žánrem, který se snaží popsat pozemský život a činy světců tak, aby povzbudil čtenáře k následování Krista a posílil jejich víru.¹³⁸ V případě *Vita fratris Hroznatae* se ale nejedná o legendu v plném slova smyslu, protože neobsahuje množství ahistorismů a pozdních interpretačních a hagiografických nánosů.¹³⁹ Nicméně rukopis neměl sloužit jako kritický životopis, ani psychologická či historická studie a k informacím obsaženým v tomto rukopise je třeba přistupovat opatrně a je zapotřebí je porovnávat s ostatními prameny.¹⁴⁰ Je často v rozporu s ostatními dokumenty, které se dochovaly o Hroznatově životě. Autor s nimi totiž vůbec nepracuje.¹⁴¹ I přes tyto nedostatky se jedná o nejdůležitější pramen o Hroznatově životě a vycházejí z něj všechny pozdější texty, které se jeho života týkají.¹⁴²

V rukopisu mají vedle informací o Hroznatově životě velký význam zázraky. Zázraky se světcům na životech projevovala božská milost a Boží působení.¹⁴³ V Hroznatově případě se dá mluvit o ochraně Pannou Marií před nebezpečím. To, že se v životě a po smrti nějaké osoby zázraky stávaly, se považovalo za důležitý doklad o svatosti. Nejdůležitější byly právě ty posmrtné. Byly brány jako důkaz, že se světec nachází již v nebi.¹⁴⁴ Zázraky v rukopisu *Vita fratris Hroznatae* jsou kromě potvrzení o svatosti Hroznaty také důkazem, že byl spis sepsán jako podklad ke kanonizaci.¹⁴⁵

---

¹³⁶ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 64

¹³⁷ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 10

¹³⁸ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 48

¹³⁹ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 37

¹⁴⁰ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 48

¹⁴¹ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 58

¹⁴² Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 37

¹⁴³ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 48 - 49

¹⁴⁴ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 53

¹⁴⁵ Charouz, *Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti*, str. 48 - 49

3.2.2. Výjevy z legendy

Tato kapitola je zaměřena na představení některých výjevů z legendy. Výjevy jsou dobře demonstrovány na cyklu obrazů Lukáše Wolffa, který se nachází na stěnách konventu kláštera, a na freskách Eliáše Dollhopfa, které se nachází na stěnách transeptu uvnitř klášterního kostela Zvěstování Páně. Fotografie jednotlivých obrazů a fresek jsou přiloženy v příloze. Prostor pro bližší informace o uměleckých dílech Eliáše Dollhopfa a Lukáše Wolffa je vyhrazen v poslední kapitole. Výjevy jsou rozebrány postupně, tak jak se udály v Hroznatově životě a jsou uvedeny v kapitole o Hroznatově osobnosti.

Prvním zázrakem legendy je Hroznatovo narození. Jak už bylo v práci uvedeno, Hroznata se narodil bez známek života. Jeho matka neunesla pohled na mrtvé dítě a žádala, aby mrtvého Hroznatu odnesli. Porodní bába ale „...vzala tato konečně, horlivostí žadatelky přinucena, s hrůzou mrtvé tělo chlapcovo do rukou, a pokleknuvši, s pláčem oči a ruce k nebi zdvihla a oddaným srdcem se modlila...“¹⁴⁶ Její modlitba směřovala k Ježíši Kristu a Panně Marii. Na Wolffově obraze je nad porodní bábou, Hroznatovu matkou a mrtvým dítětem zobrazena Panna Marie. Pravděpodobně vyslechla modlitbu a „...po těchto slovech tělo, nedávno ještě chladné a ztuhlé, stalo se teplým a měkkým; a oživený od Boha chlapec otevřel oči, a jako každé nemluvnátko pláčem se ozval.“¹⁴⁷ Na obraze má dítě oči ještě zavřené. Z legendy je ale patrné, že pasáž s otevřením očí bezprostředně následovala.¹⁴⁸ Dollhopfova freska výjev zachycuje velice podobně.¹⁴⁹

U sestry Vojslavy v Krakově se malému Hroznatovi přihodily další dva zázraky. První z nich nejlépe vystihuje pasáž z legendy: „...jednou matka Hroznatova jela s dcerou Vojslavou vozem, držíc synka na klíně, dala jej Vojslavě podržeti, a nepozorná dívka nechala ho spadnouti s vozu, i přišlo útlé dítě pod kola, ale řízením Božím pachole neporušeno vyvázlo...“¹⁵⁰. Na tomto místě je potřeba upozornit na nepřesnost, že ve voze údajně jela i Hroznatova matka. Podle Vlčka se ale Hroznata vypravil se sestrou do Krakova až po její smrti. Wolffův obraz i Dollhopfova freska spojují zmiňované dva zázraky dohromady. Dalším je zázrak, při kterém se chlapec Hroznata neutopil ve Visle. „...pohrávaje si se souvěkými hochy na řece Visle, uchvácen

¹⁴⁶ Život blahoslaveného Hroznaty, str. 22

¹⁴⁷ Tamtéž, str. 22

¹⁴⁸ viz Příloha 1

¹⁴⁹ viz Příloha 6

¹⁵⁰ Život blahoslaveného Hroznaty, str. 22 - 23

*jest vlnami, a zůstal pod vodou jako utonulý od hodiny třetí do soumraku.*¹⁵¹ Na Wolffově obraze je znázorněna také Hroznatova záchrana: *„...přišli mladíci, kteří uměli plovati. Svlékli šaty a pohroužili se do hlubiny. A ejhle, jeden z nich vytáhl Hroznatu za vlasy z vody a položil na břeh před paní, která se dívala, jak vše se skončí.*¹⁵² Dollhopfova freska navíc nad Hroznatou zobrazuje Pannu Marii, která chlapce chrání před utonutím.¹⁵³ Wolffův obraz místo Panny Marie znázorňuje několik andílků.¹⁵⁴

Třetím výjevem z legendy je Hroznatovo přijetí kříže a cesta do Říma. K této události by byla nejvíce výstižná citace: *„...s poctami přijat byl od papeže Celestina, jenž toho času loď Církve svaté v rozčeřených vlnách světa řídil.*¹⁵⁵ Na Wolffově obraze je v pozadí zobrazeno rozbouřené moře a lodě. K rozbouřenému moři by byla vhodná pasáž: *„...s úzkostí patřil na šířost oceánu, bouření vln, nesnadnou přeplavbu, a ustrašeně přemýšlel, co zbývá činiti.*¹⁵⁶ V tomto případě by událost předcházela návštěvě Říma, kam se Hroznata uchýlil s prosbou o vyvázání se ze slibu.¹⁵⁷ Dollhopfova freska je bohužel ve špatném stavu a události z ní plynoucí nejsou dobře rozpoznatelné.¹⁵⁸

Čtvrtým výjevem, který je znázorněn na zmíněných uměleckých dílech, je Hroznatova cesta do Říma, kde přijal řeholní roucho od papeže. V legendě by tomu nasvědčovala pasáž: *„...nerozmýšleje se dlouho, vyžádal si z ruky papežovy oděv řádu praemonstrátského a tamtéž jej přijal.*¹⁵⁹ Roucho je na obou dílech dobře znázorněno. V pozadí se nachází již postavený tepelský klášter.¹⁶⁰

Posledním výjevem je Hroznatova mučednická smrt. Pasáž, která tuto situaci vystihuje, by byla: *„...jak se dozvěděli, kde jest, jali jej, do Němec zavlekli, uvrhli do žaláře a hladem, žízni, zimou a různým zužováním mořili, aby na něm peněz vymámili.*¹⁶¹ Wolffův obraz znázorňuje pouze Hroznatovo uvěznění.¹⁶² Dollhopfova freska navíc zobrazuje podobu světce, který již v žaláři umírá. Nad tímto výjevem je

---

¹⁵¹ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 23

¹⁵² Tamtéž, str. 23

¹⁵³ viz Příloha 6

¹⁵⁴ viz Příloha 2

¹⁵⁵ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 14

¹⁵⁶ Tamtéž, str. 13

¹⁵⁷ viz Příloha 3

¹⁵⁸ viz Příloha 7

¹⁵⁹ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 18

¹⁶⁰ viz Příloha 4 a Příloha 8

¹⁶¹ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 24

¹⁶² viz Příloha 5

znázorněn první Hroznatův posmrtný zázrak: „*Téže noci, kdy zemřel Pánem byv povolán, zjevil se služebníku svému, jenž železnými pouty sevřen, v žaláři úpěl, v rouchu tak skvělém, že celý žalář nesmírným světlem se rozzářil...*“¹⁶³ Hroznata vězni řekl, aby informoval tepelské řeholníky o jeho smrti a aby ho pochovali v klášteře. „*Po těchto a těm podobných slovech muže Božího rozvázána jsou jakoby rukou kouzelnou ihned všechna pouta sluhova...*“¹⁶⁴ Freska navíc znázorňuje i převezení Hroznatova těla do klášterního kostela, kde byl pohřben.¹⁶⁵ Druhý posmrtný zázrak není ani na jednom uměleckém díle těchto dvou umělců zachycen. „*Ještě jiný znamenitý zázrak učinil muž Boží, když již odpočíval v hrobě. Lampy totiž skleněné, olejem naplněné, které visely mezi hlavním oltářem a jeho hrobkou, spadly na zem, a ačkoliv podlaha byla kameny vyložená, nerozbily se.*“¹⁶⁶

3.2.3. Další Hroznatiana

V následující části jsou vyjmenována nejdůležitější díla, která často souvisejí se snahami o Hroznatovo blahorečení a obsahově čerpají z rukopisu *Vita fratris Hroznatae*. Jedná se buď o opisy původního rukopisu, opisy rozšířené o poznámky a básně, parafráze a zveršované *Vita fratris Hroznatae*. Milan Hlinomaz rozdělil časová období do čtyř částí a v práci je použito jeho schéma.¹⁶⁷

První období je pouze rukopisné a dalo by se označit za středověké. Časově se vymezuje od vzniku původní *Vita fratris Hroznatae* do poloviny 16. století. Sem lze zahrnout původní *Vita fratris Hroznatae* z roku 1259 a *Vita fratris Hroznatae* z roku 1517.¹⁶⁸ Rukopis vznikl v Chotěšově a jedná se o opis původní *Vita fratris Hroznatae*. Na tomto opisu má zásluhu probošt Klement, který nechal opis zhotovit a chtěl tímto činem oslavit 300 let od smrti Hroznaty. Opisem pověřil písaře Vavřince z Boru. Chtěl ale oslavit spíše památku zakladatele, než Hroznatu jako světce.¹⁶⁹

Druhé období by se dalo označit za novověké a „tiskové“. Je vymezeno od poloviny 16. století do počátků snah o kanonizaci v první třetině 17. století.¹⁷⁰ Do

---

¹⁶³ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 26

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 26 - 27

¹⁶⁵ viz Příloha 9

¹⁶⁶ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 27

¹⁶⁷ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 37 - 40

¹⁶⁸ Tamtéž, str. 37 - 38

¹⁶⁹ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 55

¹⁷⁰ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

tohoto období je zařazeno poslední rukopisné dílo *Vita fratris Hroznatae*, které vzniklo v roce 1580. Původní dílo je v tomto rukopisu převyprávěné a frázovitě rozšířené. Je k němu připojena báseň Jana Fabricia Vallensa, která byla sepsána na oslavu Hroznaty roku 1553. Rukopis je obohacen ještě o opisy tří listin. Konkrétně se jedná o listinu krále Přemysla I., papeže Řehoře XIII., která potvrzuje privilegia premonstrátského řádu a listinu Jana Despruetse, kterou je papežská listina ověřena. Dílo bylo objeveno v knihovně Lobkoviců v 19. století. V současné době není jasné, za jakým účelem vzniklo, ani kde přesně vzniklo.¹⁷¹ Dále je do tohoto období zařazena zveršovaná *Vita fratris Hroznatae*, kterou napsal Jiří Barthold Pontanus z Breitenberka. Tiskem bylo toto dílo vydáno roku 1586 a bylo prvním tištěným dílem o Hroznatovi.¹⁷² V době baroka bylo obvyklé, že se učenci snažili obnovit úctu k českým patronům a tedy i k Hroznatovi. Tuto snahu zahájil zmíněný Jiří Bartholdus Pontanus a na něj v tomto jednání navázala spousta učenců. Příkladem lze uvést Bohuslava Balbína a Rafaela Delaminetze, kteří jsou zmíněni dále.¹⁷³

Třetí období je vymezeno od první třetiny 17. století od počátků snah o blahorečení až do světcovy kanonizace roku 1897. V tomto období začala být do tištěných děl běžně přidávána Hroznatova ikonografie. Jednalo se o jednoduché mědirytiny, jejichž podoba je popsána v poslední kapitole práce.¹⁷⁴ Velkou část literatury o Hroznatovi sepsaly řady premonstrátů a jezuitů. Pro větší přehlednost práce jsou rozděleny do podkapitol. O autorech, kteří nebyli členy některého z těchto dvou řádů, je pojednáno v této části. Literatura tohoto období informace o Hroznatovi čerpala většinou z *Vita fratris Hroznatae*, která se květnatě parafrázovala,¹⁷⁵ a od premonstrátského autora Zikmunda Kohela, který své dílo sepsal roku 1608 a bude mu věnován prostor v pozdější části textu.¹⁷⁶ V roce 1608 vyšly dvě redakce Hroznatova života. První je zmíněná Kohelova, druhá vyšla v Kolíně nad Rýnem a sepsal ji jako svou další publikaci Pontanus z Breitenberka.¹⁷⁷ Dalším autorem, který spadá do tohoto období a nebyl členem premonstrátského ani jezuitského řádu, je Rafael Delaminetz. Delaminetz byl členem dominikánského řádu. Sepsal kázání o českých patronech, kteří v jeho době zatím nebyli kanonizováni. Tato kázání měla výrazně barokní stylistické

---

¹⁷¹ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 55 - 56

¹⁷² Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

¹⁷³ Plátová a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata a ctihodná Vojslava ve sboru českých patronů*, str. 49

¹⁷⁴ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38 - 40

¹⁷⁵ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12

¹⁷⁶ Hlinomaz a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Hroznatovo manželství a otcovství*, str. 16

¹⁷⁷ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

rysy. To znamená, že byla přehnaná. Jako příklad lze použít legenda o Zdislavě, která olizovala rány nemocných. Delaminetz ve svých kázáních mluví také o Hroznatovi. Informace o jeho životě nejspíš čerpal z textu Jiřího Bartholda Pontana z roku 1608. I stylistická závislost je zřejmá. Z děl Bohuslava Balbína nečerpal, protože Balbínova díla vznikla časově až po Delaminetzových.¹⁷⁸ Roku 1873 vyšla moderní kritická edice této legendy v prvním díle Emlerových *Pramenů dějin českých*. V období kolem Hroznatova blahořečení byla přeložena do řady cizích jazyků.¹⁷⁹

3.2.3.1. Premonstráti

Zájem o Hroznatovu osobnost jako premonstrátského světce se od roku 1608 rozšířil jak u nás, tak v prostředí premonstrátů západní Evropy. To i přes to, že Hroznata nebyl oficiálně kanonizován. Roku 1608 vyšly dvě redakce Hroznatova života. Tu první vydal v Louce již zmiňovaný Zikmund Kohel, který byl opatem místního kláštera.¹⁸⁰ Jednalo se o pojednání o premonstrátských světcích.¹⁸¹ Zájem o Hroznatu dokazuje také množství tištěných děl premonstrátských hagiografů. Příkladem můžou být Aubert Mirraeus, Servác Lairuelz a Johanes de Paige.¹⁸²

Legenda byla vydána také bruselským premonstrátem Aubertem Miraeem v roce 1613.¹⁸³ Roku 1642 pak Hroznatův život přeložil do němčiny chotěšovský probošt Zachariáš Bandhauer.¹⁸⁴ Roku 1712 Alois Wancka vydal oslavný spisek na premonstrátské blahoslavence. Hroznatu zde přirovnává k sardonyxu, což je oxid křemíku, kterému se připisuje podpora vlastností, jako jsou obětavost, skromnost, sebeovládání, odvaha a duševní disciplína. Tyto vlastnosti se tradičně připisovaly Hroznatově charakteru. Roku 1764 se Hroznata objevil znovu v díle dalšího tepelského konventuála Gabriela Dietzlera. Dílo bylo doplněno o mědiryt zhotovený podle fresky Eliáše Dollhopfa. Významné bylo dílo dalšího řeholníka Heřmana Minettiho, které obsahovalo přepis Hroznatovy závěti.¹⁸⁵

---

¹⁷⁸ Plátová a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata a ctihodná Vojslava ve sboru českých patronů*, str. 50 - 52

¹⁷⁹ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 37

¹⁸⁰ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

¹⁸¹ Hlinomaz a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Hroznatovo manželství a otcovství*, str. 16

¹⁸² Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

¹⁸³ Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 37

¹⁸⁴ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

¹⁸⁵ Tamtéž, str. 39 - 40

3.2.3.2. Jezuité

Mnoho knih, které zahrnovaly zmínku o Hroznatovi, sepsali jezuité. Za pomoci jezuitů se Hroznatův kult významně šířil mezi intelektuály. Tito učenci se nezabývali pouze kanonizovanými světcí. Snažili se oživit úctu málo známých světců, nebo těch, kteří byli známí pouze regionálně. Rozvoj i nejmenších domácích kultů byl v jejich programu. Jen regionální zájem o světce byl i v případě blahoslaveného Hroznaty.¹⁸⁶ Učencům šlo především o vyzdvižení co nejvíce kladných příkladů z dějin katolické církve v Čechách a své snahy většinou neopírali o kritické bádání. To se začalo objevovat až v době osvícenské.¹⁸⁷ Jezuité se zasloužili především o rozšíření Hroznatova kultu za hranice země. Zařadili ho do svého monumentálního díla o katolických světcích *Acta sanctorum*.¹⁸⁸

Mezi první jezuity, kteří pojednali o Hroznatovi, se řadí Jiří Plachý – Ferus. Vydával díla, která se zabývala životy svatých. O Hroznatovi pojednal v knize *Dvanáctero řádů rytířův božích obojího pohlaví v rozličných stavích*. Kniha vyšla roku 1630 a autor použil pseudonym Jeroným Zikmund Fiala – Budínský.¹⁸⁹ Roku 1659 zahrnul jezuita Albert Chanovský Hroznatu, jako blahoslavence, do svého díla, které je vlastně převyprávěním Pontanovy knihy z roku 1608.¹⁹⁰ Dalším jezuitou byl Jan Tanner. Knihu, která zahrnovala Hroznatu, vydal v roce 1659. Toto dílo sepsal už v roce 1643 Albert Chanovský. Jmenovalo se *Vestigium Bohemie piae* a Tanner ho vydal až po Chanovského smrti. Hlinomaz uvádí, že v díle je o Hroznatovi pojednáno jako o blahoslaveném mučedníku, zakladateli kláštera v Teplé a je v něm také zmínka o mědirytu, na kterém je zobrazen se svatozáří a titulem blahoslaveného mučedníka.¹⁹¹ Dalším autorem byl Jiří Kruger. Sepsal dílo s názvem *Sacri pulveres*, které rozdělil podle měsíců v roce do jednotlivých svazků. Hroznata byl zahrnut do červencového svazku.¹⁹²

Významnou osobností barokní doby byl Bohuslav Balbín. Sepsal edici *Vita fratris Hroznatae* roku 1665 a Hroznatu tak zahrnul do svého pojednání o českých

---

¹⁸⁶ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 69

¹⁸⁷ Plátová a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata a ctihodná Vojslava ve sboru českých patronů*, str. 50

¹⁸⁸ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 69

¹⁸⁹ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 59

¹⁹⁰ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38 - 39

¹⁹¹ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 154 - 155

¹⁹² Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 59

světcích. Ta byla o poznání přesnější než Kohelova legenda, ale nezachovávala původní řazení kapitol textu.¹⁹³ Dílo bylo zvláštní tím, že nebylo zcela hagiografické jako předchozí díla, ale bylo i genealogické. Hroznatu zde spojoval s rodem Gutštejnů a dílo mělo náznaky historického přístupu. Roku 1682 Bohuslav Balbín sepsal parafrázi Hroznatova života a připojil k ní oslavnou báseň. Roku 1670 uveřejnil Jiří Crugerius knihu *Sacri pulveres*, kde Hroznatovi věnuje důležitou zmínku o jeho červencovém svátku formou přetisku parafrázi tří Hroznatových listin a dvou oslavných básní.¹⁹⁴

Poslední období Hlinomaz uvádí jako období oficiální hagiografické úcty až do zahájení procesu svatořečení od roku 1897 do roku 2004.¹⁹⁵ V tomto období vznikla ročenka *Na Hroznatově míse*, ze které je v bakalářské práci častokrát čerpáno. Dále vznikaly studie a kritické odborné texty.¹⁹⁶ V současné době je nejstarší rukopis *Vita fratris Hroznatae* uložen v Národní knihovně v Praze. Zachoval se na patnácti pergamenových listech osmerkové velikosti.¹⁹⁷

---

¹⁹³ Hlinomaz a Janoušek, *Blahoslavený Hroznata Tepelský, Hroznatovo manželství a otcovství*, str. 16

¹⁹⁴ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 39

¹⁹⁵ Autor článku Milan Hlinomaz se zmiňuje také o internetových stránkách www.hroznata.info.

¹⁹⁶ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 37 - 40

¹⁹⁷ *Život blahoslaveného Hroznaty*, str. 29

3.3. Kult blahoslaveného Hroznaty

Tato kapitola se zabývá kultem blahoslaveného Hroznaty a to především z hlediska liturgické úcty. V kapitole o rukopisu *Vita fratris Hroznatae* se zmínky o kultu také vyskytovaly. V tomto případě byla úcta ke světci projevována parafrázováním legendy a zahrnutím Hroznaty do pojednání o premonstrátských světcích. Kult má velice dlouhou historii. Jeho existence započala krátce po Hroznatově smrti a trvá dodnes, tedy přibližně 800 let. Skutečnost, že Hroznatovi byla prokazována úcta jako ke světci dlouhodobě, napomohla jeho blahořečení.¹⁹⁸ Hroznata je považován za mučedníka pro spravedlnost především kvůli činům za jeho života a jeho tragické smrti.¹⁹⁹

Mezi českými světci je spíše méně známý, a to především kvůli pěstování jeho kultu převážně na německém jazykovém území Chebska. Nebyl tak uctíván současně s českými zemskými patrony, jako byl svatý Vojtěch, svatá Ludmila, svatý Václav nebo svatý Jan Nepomucký.²⁰⁰ Jen během posledních tří století byla podána žádost o blahořečení sedmkrát. Historicky poprvé byla žádost podána roku 1638. Poslední, které bylo vyhověno, byla podána v letech 1887 až 1890 opatem Alfredem Clementsoem. Dne 14. září roku 1897 byl Hroznata beatifikován²⁰¹ papežem Lvem XIII. a beatifikační spis je výčtem dokladů o Hroznatově staleté úctě.²⁰² O Hroznatově kultu je v odborné literatuře velice málo zdrojů. Jako nejlepší se zdá být zmíněný beatifikační spis. Petr Kubín upozorňuje, že se jedná spíše o výčet nalezených dokladů o Hroznatově úctě, který byl použit ke splnění požadavků ke schválení kultu.²⁰³

3.3.1. Kult svatých

V první řadě by bylo dobré popsat, co vlastně kult svatých znamená. Uctívání svatých, jejich ostatků a jejich obrazů k církvi neodmyslitelně patří.²⁰⁴ V křesťanství jsou všichni pokřtění lidé svatým národem, tedy lidé, kteří náležejí Bohu. Na počátku křesťanství vyzdvihování svatosti některých lidí nad jiné neexistovalo. První se začali uctívat mučedníci, kteří obětovali život za Krista. Postupem času se vyvinul církevní

---

¹⁹⁸ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 24

¹⁹⁹ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 249

²⁰⁰ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 21

²⁰¹ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 249

²⁰² Kubín, *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*, str. 71

²⁰³ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 51

²⁰⁴ Klášter Teplá, *Proces svatořečení*

proces kanonizace. Ve středověku byla úcta ke svatým velice rozšířena. Existoval přehnaný kult ostatků, velký zájem o zázraky a liturgický rok byl přetížen velkým počtem svátků svatých. Reformní komise navazující na Tridentický koncil počet těchto svátků zredukovala.

Pro křesťany je život svatých svědectvím víry a tím i inspirací pro konání ve vlastním životě. Lidé věřili, že se svatému můžou svěřit se svými problémy a ten se za ně v nebi přimluví u Boha. Druhý vatikánský koncil dal pokyn, aby se slavení svátků svatých decentralizovalo a tedy více vázalo na místní církve. Svátky různých svatých měly slavit samostatně řeholní společnosti, jednotlivá biskupství nebo i celé národy. Církev by pak slavila pouze svátky skutečně významných svatých. Svátky se většinou slavily na výročí dne jejich smrti, protože v tento okamžik se zrodili pro nebe.²⁰⁵

Aby mohla být člověku posmrtně prokazována úcta jako ke světci, musí být nejprve svatým oficiálně prohlášen. Tento proces trvá mnoho let, začíná v místní diecézi a je ukončen papežem. Jsou tři stádia v procesu svatořečení. Prvním stádiem je „služebník boží“. Tím se člověk stává po zahájení procesu. Dalším stádiem je „blahoslavený“. Tím se člověk stává po úkonu blahorečení, tedy beatifikace. Tento titul má v současnosti i blahoslavený Hroznata. Posledním stádiem je „svatý“. Toho se dosáhne po svatořečení, tedy kanonizaci. Tento proces byl u Hroznaty zahájen 11. září 2004.²⁰⁶

Na tomto místě by bylo také dobré upozornit na zvláštní podobu kultu svatých v premonstrátském řádu v době vrcholného a pozdního středověku. Lišili se od ostatních řádů tím, že nikdy nežádali v Římě o kanonizaci, dokonce ani u svého zakladatele řádu svatého Norberta z Xanten. Jak už bylo zmíněno, vystačili si s původní kanonizací v podobě elevace a translace, kterou nejspíš prováděli sami opati. Spisy o premonstrátských světcích byly vyhotoveny jen ke čtení v kláštorech a nikoliv ke kanonizaci. O papežské uznání začal řád usilovat až po Tridentickém koncilu. Prvním světcem premonstrátského řádu byl po koncilu svatý Norbert z Xanten. Beatifikován byl papežem Řehořem XIII. roku 1582.²⁰⁷

---

²⁰⁵ Berger, *Liturgický slovník*, str. 230 - 232

²⁰⁶ Klášter Teplá, *Proces svatořečení*

²⁰⁷ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 64

3.3.2. Vznik a působení kultu do beatifikace

S osobou Hroznaty bylo během historie působení jeho kultu spojováno velké množství událostí, pro které mohl být ctěn. Podle legendy žil ctnostný a zbožný život. Důkazem příkladného života byla snaha sloužit Kristu při křížových výpravách. Když se mu nepodařilo slibu účasti plně dostát, založil náhradou klášter v Teplé a klášter v Chotěšově. Do kláštera v Teplé vstoupil jako řeholník a pro něj také zemřel jako mučedník. Hroznata kvůli založení klášterů byl ve středověku na mnoha místech připomínán pouze jako zakladatel. O světeckém kultu se tedy v tomto případě hovořit nedalo.²⁰⁸

Hroznatův kult byl ve středověku pravděpodobně silnější v Chotěšově, než v Teplé. Na tom měla zásluhu Hroznatova sestra Vojslava, která přežila Hroznatu o deset let a jeho kult v Chotěšově svědomitě pěstovala.²⁰⁹ Byl zde také zhotoven první opis *Vita fratris Hroznatae*, který je přiblížen v předchozí kapitole.

Nejstarším dokladem liturgické úcty k Hroznatovi je misál chotěšovského probošta Sulka. Misál byl sepsán přibližně na konci 14. století. Nachází se v něm liturgický kalendář a v kalendáři zmínka o Hroznatovi. Probošt Sulek byl pravděpodobně příbuzným Hroznaty a z tohoto důvodu se nejspíš zmínka o Hroznatovu svátku v misálu objevila. Snažil se skrze Hroznatu oslavit svůj vlastní rod a sám sebe. Hroznata zde byl uveden v souvislosti se svátkem triplex, který byl v premonstrátském řádu nejvyšší možný.²¹⁰ V Sulkově misále bylo takových svátků pouze šest. Byly tedy velice významné a Hroznatův svátek se tak zde nacházel na stejné úrovni jako svátek Zjevení Páně, Očišťování Panny Marie, Zvěstování Panny Marie, svatého Augustina a svatého Václava.²¹¹ Sulek také nechal složit slavnou mši k počtě blahoslaveného Hroznaty a z jeho doby pocházejí dochované středověké mešní modlitby.²¹²

Poznámky o existenci Hroznatova kultu uvnitř tepelského kláštera obsahovaly liturgické rukopisy z knihovny. Hroznatova památka v nich byla zmíněna, ale do rukopisů byla doplněna až v 17. století.²¹³ Hroznatova světecká památka se v tepelských středověkých rukopisech a nejstarších tiscích tedy skoro nevyskytovala, a pokud ano,

²⁰⁸ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 70

²⁰⁹ Tamtéž, str. 61 - 63

²¹⁰ Kubínová – Engstová, *Misál Sulka z Chotěšova*, str. 105 - 107

²¹¹ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 58 - 59

²¹² Tamtéž, str. 70

²¹³ Tamtéž, str. 57

byla tam většinou dopsána až v baroku.²¹⁴ Hroznatův středověký kult patřil tedy i uvnitř premonstrátského řádu mezi slabé a nevýrazné. Byl pěstován pouze v chotěšovském a tepelském klášteře.²¹⁵

Období od počátku 16. století do roku 1580 Hroznatovu kultu nepřálo. Klášter trpěl rozšiřujícím se protestantismem a roku 1549 udeřil mor, jehož následkem vymřeli téměř všichni řeholníci.²¹⁶ Po tridentském koncilu roku 1545 začal být zájem o šíření Hroznatova kultu do celých Čech. Katolická církev chytala nový dech a oživovaly se staré zapomenuté kultury českých patronů, mezi které se řadil i Hroznata. Tou dobou byl vynalezen knihtisk, který šíření kultu výrazně pomohl. Kult se nejprve rozmohl v domácím opatství. Jak již bylo zmíněno, na počátku baroka pronikla Hroznatova pověst prostřednictvím premonstrátského a jezuitského řádu i za hranice Českého království. Když na počátku 17. století vznikala nejstarší premonstrátská pojednání o řádových světcích či dějinách řádu, Hroznata se v nich také objevil.²¹⁷

17. století bylo pro Hroznatův kult velice významné. V této době se kult v Čechách úspěšně šířil a tepelští opati začali usilovat o jeho oficiální beatifikaci.²¹⁸ Roku 1611 byla doložena přímo v tepelském klášteře zvláštní oslava památky blahoslaveného zakladatele kláštera, ke které byli zváni z klášterních far všichni tepelští kanovníci i spřátelení preláti.²¹⁹ V roce 1613 proběhlo setkání premonstrátů v Chotěšově. O setkání se zasloužil Adam Rudisch a připomněl na něm Hroznatovu památku.²²⁰ Významná událost se uskutečnila 2. května 1627. Toho dne se Hroznata stal součástí živého obrazu v Praze. Byl jedním z šesti mužů, kteří představovali premonstrátské světce. O rok později, 21. května 1628, postava Hroznaty vystupovala v divadle, které sledoval i císař Ferdinand II.

Důležitá událost byla především změna kanonizačního práva. Papež Urban VIII. nařídil, že jako svatí mohou být uctíváni pouze ti světci, kterým byl kult potvrzen Římem.²²¹ Naštěstí pro Hroznatův kult roku 1634 svou konstitucí legalizoval lokální kultury „od nepaměti“. Tato změna dovolovala v daném regionu oficiálně uctívat světce,

---

²¹⁴ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 63

²¹⁵ Tamtéž, str. 65 - 67

²¹⁶ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 38

²¹⁷ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 65 - 67

²¹⁸ Tamtéž, str. 57

²¹⁹ Tamtéž, str. 67

²²⁰ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 153

²²¹ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 58 - 61

kteří za svaté nebo blahoslavené oficiálně prohlášeni nebyli. Podmínkou bylo, že světcí již předtím byli dlouho uctíváni. Musela být doložena existence staletého kultu.²²²

První pokus o Hroznatovu beatifikaci je připisován opatu Janu Pecherovi roku 1638. Mohlo se jednat dokonce o pokus o kanonizaci, protože v té době mohl být Hroznata uznán rovnou za svatého. Změna nastala až za papeže Benedikta XIV. v 18. století. Ten stanovil, že potvrzení kultu od nepaměti se už nebude rovnat kanonizaci, ale jen beatifikaci. Za opata Jana Pechera měli tepelští premonstráti již připravené texty mešních modliteb, které by byly použity v den Hroznatova svátku.²²³

Roku 1641 byl Hroznata uveden v seznamu českých zemských patronů a také v chotěšovských análech, které sepsal Zachariáš Bandhauer.²²⁴ Po prvním neúspěšném pokusu o beatifikaci následoval pokus opata Rajmunda I. Wilferta v letech 1659 až 1663, bohužel se stejným výsledkem.²²⁵ Opat chtěl vyzvednout Hroznatovy ostatky z jeho kamenného sarkofágu. Tato snaha opět skončila neúspěchem, protože mu chybělo povolení od biskupa a Svatého stolce.²²⁶

Následující snaha o beatifikaci proběhla přibližně kolem roku 1747. Opatem, který se o ni pokoušel, byl Jeroným Ambros. Usiloval především o schválení liturgických textů vztahujících se k Hroznatovi. Ke schválení liturgických textů byla potřebná beatifikace a jeho snaha byla bohužel neúspěšná. Důvodem byl nedostatek důkazního materiálu.²²⁷

---

²²² Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 69

²²³ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 61 - 63

²²⁴ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 153

²²⁵ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 57

²²⁶ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 63 - 64

²²⁷ Tamtéž, str. 67

3.3.3. Hroznatova beatifikace a období po ní

Bylo velkým problémem, že stále scházelo papežské schválení Hroznatova kultu, které by konečně umožnilo liturgickou oslavu.²²⁸ Od 18. století se začaly ve snahách o beatifikaci objevovat pokusy s využitím listinného materiálu a od poloviny 19. století pokusy o historický kritický přístup.²²⁹ Jak už bylo řečeno, poslední žádost o beatifikaci, které konečně bylo vyhověno, podal v letech 1887 až 1890 opat Alfred Clementsoe. 16. září 1897 schválil papež Lev XIII., aby byl Hroznata, který byl do té doby mučedníkem pro spravedlnost, ctěn jako blahoslavený. Stalo se tak na základě po staletí doložené úcty.

Úcta byla Hroznatovi prokazována jak v kláštorech Teplá a Chotěšov, tak v rodech Hroznatovi příbuzných a v premonstrátských domech v cizině.²³⁰ O jeho blahořečení se vedle německých řeholníků zasloužili čeští tepelští premonstráti sběrem historických podkladů. Byli to knihovník Filip Matěj Klimeš a převor Hugo Jan Karlík, kteří také přispěli k oživení zájmu o Hroznatovu osobnost a projevování úcty k němu.²³¹ Jan Křtitel Votka, český jezuita, se zasloužil při vedení procesu beatifikace.²³²

Po blahořečení započaly přípravy k otevření hrobu světce. Sarkofág byl otevřen 9. července 1898 a v něm byly nalezeny Hroznatovy ostatky. Byly vyjmuty a připraveny k slavnostnímu uložení do měděné a pozlacené relikviářové skříně. Skříň byla postavena na nový oltář blahoslaveného Hroznaty. Slavnostní uložení ostatků se konalo 14. července 1898. Uložení předcházela ještě slavnostní proces, ve kterém byly po klášterním dvoře nesené ostatky světce. Od tohoto dne premonstráti slaví svátek blahoslaveného Hroznaty dne 14. července.²³³

Od blahořečení po rok 1945 kult blahoslaveného Hroznaty neměl dobré podmínky. Proběhly dvě světové války a také celospolečenský odklon od tradičních náboženských hodnot.²³⁴ Kult byl oživen po roce 1945 ustanovením Hroznaty za patrona politických vězňů z období nacismu. Poté byl znovu zatlačen do pozadí,

---

²²⁸ Kubín, *Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634*, str. 69

²²⁹ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12

²³⁰ Tamtéž, str. 21

²³¹ Janoušek, *Ave Rosa sine spina*, str. 19

²³² Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12.

²³³ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 250

²³⁴ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 12

tentokrát komunisty.²³⁵ Hroznatovy ostatky byly po nezákonném zrušení kláštera roku 1950 v ohrožení, protože se objektu zmocnila československá armáda. Tepelskému faráři Metoději Cetlovi se podařilo ostatky vyměnit s důstojníkem za dvě lahve lihoviny. Poté je přenesl do kostela sv. Jiljí, který se nachází v městečku Teplá. Ostatky zde byly v bezpečí uloženy po celé komunistické období.²³⁶

Jak již bylo uvedeno, tepelský klášter byl po roce 1990 navrácen zpět do rukou premonstrátů. Na jubilejní slavnost 800 let od založení kláštera roku 1993 byly Hroznatovy ostatky navráceny zpět do Kaple blahoslaveného Hroznaty, která se nachází v klášterním kostele Zvěstování Páně. Touto událostí se obnovily poutě k hrobu blahoslaveného Hroznaty, jako patronovi politických vězňů. Každoročně sem putují nespravedlivě stíhaní političtí vězni z období nacismu a nově také komunismu. Tradici založil opat Heřman Josef Tyl, který byl sám uvězněn v koncentračním táboře. Roku 1997 papež Jan Pavel II. prohlásil Hroznatu za patrona plzeňské diecéze, jako oslavu sto let od jeho blahořečení. Tato událost obnovila zájem o Hroznatovu osobnost a vzniklo mnoho nových prací s tímto tématem. Mezi práce patří i zmíněné publikace Petra Kubína a Milana Hlinomaze.²³⁷

V kostele Zvěstování Páně byl 11. září 2004 zahájen proces kanonizace blahoslaveného Hroznaty. Proces zahájil diecézní biskup František Radkovský a učinil tak na žádost Gabriela Wolfa, který je generálním postulátorem premonstrátského řádu. Byla ustanovena historická komise a diecézní tribunál. Tyto dvě složky měly zkoumat život a ctnosti blahoslaveného Hroznaty.²³⁸ Od zahájení procesu se již podařilo mnoho úspěchů. Byly založeny internetové stránky²³⁹, které jsou psány v několika světových jazycích. Díky těmto internetovým stránkám jsou informace o Hroznatovi přístupné veřejnosti celého světa a nachází se zde *Vita fratris Hroznatae* v české, latinské, anglické, německé a francouzské podobě. Dále byly provedeny rozbory k ověření pravosti některých hroznatovských přípisů v knihovním a archivním materiálu, který se nachází v klášteře Teplá. Pravost přípisů byla úspěšně potvrzena. Roku 2005 byla uspořádána konference *Světcí a jejich kult ve středověku*, která se konala v tepelském

---

²³⁵ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 14

²³⁶ Tamtéž, str. 21

²³⁷ Tamtéž, str. 22 - 23

²³⁸ *Zahájení procesu kanonizace blahoslaveného Hroznaty 11. 9. 2004*, str. 7

²³⁹ Adresa těchto internetových stránek je www.hroznata.info.

klášteře. Byl také natočen dokument o blahoslaveném Hroznatovi v pořadu *Světcí a svědci*.²⁴⁰ Kanonizační proces je zdlouhavý a mnoho ještě zbývá udělat.²⁴¹

---

²⁴⁰ Pořad se vysílal 3. 2. 2008 na programu ČT 2.

²⁴¹ Hlinomaz, *Ohlédnutí za dosavadní prací diecézní historické komise*, str. 43 - 44

3.4. Zobrazování blahoslaveného Hroznaty

Tato kapitola rozebírá různé památky, které zobrazují blahoslaveného Hroznatu. Velký prostor je věnován především těm, které vznikly v barokní době 17. a 18. století a jsou uloženy v tepelském klášteře. I když se tou dobou zatím nepodařilo Hroznatu oficiálně beatifikovat, na výtvarné umění to nemělo velký vliv.²⁴² Největší množství památek, které světce zobrazují, se nachází v klášterním kostele Zvěstování Páně. Blahoslavený Hroznata má v severní části kostela vlastní kapli. Z hlediska pozdně barokních chrámových interiérů je výzdoba kostela jednou z nejpůsobivějších a nejhodnotnějších v českých zemích. V této době prošel kostel bohatými změnami interiéru a pracovali zde významní čeští umělci. Výzdoba kostela má návštěvníky především ohromit svou monumentálností a dotvářet tak jejich duchovní zážitek. V době zařizování interiéru bylo toto pojetí běžné. Bohatost a přehnanost měla sloužit jako prostředek pozdvižení mysli k Bohu.²⁴³

3.4.1. Ikonografie

Hroznatova autentická podoba se sice nedochovala, ale to lidem nebránilo v jeho zobrazování.²⁴⁴ Podobu světce se pokusil zrekonstruovat až Emanuel Vlček. Pravděpodobnou podobu se mu podařilo vytvořit podle kosterních ostatků a především podle lebky.²⁴⁵ V barokní době byl Hroznata zobrazován s jasnými atributy světce.²⁴⁶ Umělecká díla Hroznatu většinou zobrazují v bílém premonstrátském rouchu. V pravé ruce svírá mučednickou palmu a v levé ruce drží řetězy. Často Hroznata v levé ruce místo řetězů drží model klášterního kostela Zvěstování Páně. Řetězy má v těchto případech přivěšeny u cingula. Někdy je zobrazen společně se svou sestrou Vojslavou, Pannou Marií, Ježíšem nebo svatým Norbertem. Na Hroznatovu počest byly vyhotoveny různé sochy a obrazy. Kvůli papežským dekretům Urbana VIII. z let 1625 a 1634 musela být část děl odstraněna. Právo zobrazování měli totiž jen svatořečení. Nesměly být zobrazovány osobnosti, které byly teprve navrženy do procesního řízení

---

²⁴² Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 67

²⁴³ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 178 - 179

²⁴⁴ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 40

²⁴⁵ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 258

²⁴⁶ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 68

o svatořečení nebo blahoslavení.²⁴⁷ Aby se zabránilo odstranění některých Hroznatových soch, uváděly se jako sochy svatého Gilberta.²⁴⁸

3.4.2. Umělci a památky

Hroznata byl nejdříve zobrazován na pečetích. Nejstarší pečeť pochází z roku 1346. Na té je Hroznata zobrazen jako zakladatel kláštera v Teplé, který klečí před Pannou Marií a Ježíškem. Podoba této pečeti byla potvrzena ještě roku 1473. Od této doby zobrazování Hroznaty na dlouhou dobu ustalo.²⁴⁹ Další zobrazení Hroznaty byla zhotovena až v 17. století, kdy se jeho kultu dařilo.

Hroznatův hrob, který se nacházel v klášterním kostele, byl v roce 1627 mírně vyvýšen nad podlahu presbytáře a vyzdoben látkou. Časem byla výzdoba doplněna pozlacenou mříží, kterou nechal zhotovit opat Řehoř Neidhard. Mříž byla umístěna ze všech stran kolem hrobu a nad ním se spojovala. Tam byla položena Hroznatova postříbřená soška. Tuto výzdobu nechal odstranit až opat Jeroným Ambros.

Přibližně kolem roku 1650 vznikl Hroznatův první obraz, který byl namalován olejem na plátně.²⁵⁰ Obraz pocházel z Chotěšova a v současné době je uložen v tepelském klášteře. Na obraze je znázorněn zakladatelský pár chotěšovského kláštera, Hroznata s Vojslavou. Za nimi se nachází chotěšovský klášterní kostel.²⁵¹

V kapitole o rukopisu *Vita fratris Hroznatae* jsou zmíněny mědirytiny, které byly přidávány do tištěných děl o Hroznatovi. Z těchto mědirytin je nejstarší datována do roku 1657. Hroznata je na ní zobrazen se svatým Norbertem jako patron Teplé a ctitel Panny Marie. Na další mědirytině, která byla vytvořena kolem roku 1665, je vyobrazen Hroznatův první posmrtný zázrak. Součástí mědirytny je také německá modlitba k Hroznatovi. Mědirytina z roku 1680 představuje světce s jeho typickým vyobrazením. Na sobě má řeholní roucho a kanovnický biret. V pravé ruce svírá mučednickou palmu a v levé třímá okovy.²⁵² V pozadí je zobrazen tepelský i chotěšovský klášter. V horní části mědirytiny se nachází citát Žalmu 72. Další mědirytina vznikla přibližně před rokem 1697. Na této mědirytině je také výjev

---

²⁴⁷ Vlček, *Osudy českých patronů*, str. 248

²⁴⁸ Informace poskytla p. NOVOTNÁ, zaměstnankyně kláštera v Teplé. Klášter Teplá 19. března 2017

²⁴⁹ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 40

²⁵⁰ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 67 - 68

²⁵¹ Hlinomaz, *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*, str. 154

²⁵² Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 68 - 69

z prvního Hroznatova posmrtného zázraku, kdy osvobozuje z okovů svého služebníka. Šlechtic je zde znázorněn se svatozáří. Pod dlažbou je zobrazeno Hroznatovo mrtvé tělo a má rovněž svatozář. V dolní části mědirytiny se nachází tepelský klášter v podobě před barokními přestavbami.²⁵³

Sochy se řadí mezi artefakty, které byly pořízeny nákladem kláštera pro široké okolí. Klášter zdobil sochami především přístupové cesty ke klášteru. Podél silnice, která vede na západ od kláštera, je umístěna Hroznatova socha z roku 1704.²⁵⁴ Socha stojí na vysokém soklu, je oblečena v premonstrátském rouchu a u pasu má zavěšené okovy. Pravá ruka je ulomená.²⁵⁵ Dříve však třímala mučednickou palmu. V levé ruce socha drží model chrámu Zvěstování Páně.²⁵⁶

Barokní umělec Augustin Neürautter roku 1706 vytvořil mědiryt s názvem Oslava blahoslaveného Hroznaty. Na tomto mědirytu je symbolicky vyobrazeno toto poselství: „*Blahoslavený Hroznata se vzdal světského života, odhodil odznaky pozemské urozenosti a moci (koruna a zbraně) a zbavil se „paroží pýchy“ pro Boží království.*“²⁵⁷ Paroží pýchy je narážka na Hroznatův znak, o kterém je pojednáno dále: „*Jelen spojený s hroznatovským znakem shazuje parohy pozemské moci u palmy, symbolu mučednictví i vítězství nad smrtí.*“²⁵⁸ V další části pasáže už jsou zmiňovány obvyklé znaky z Hroznatovy ikonografie: „*Hroznata pak pozdvihuje k nebesům palmové ratolesti a letící andělé s modely klášterů v Teplé a Chotěšově připomínají jeho fundace pro slávu Boží.*“²⁵⁹ Od klasického zobrazení se ikonografie odlišuje andílky s modely klášterů. Tepelský klášterní kostel ve většině případů drží Hroznata v rukou sám.

Velká část umělců byla členy přímo řeholní komunity. Příkladem může být Lukáš Wolff, který byl laickým bratrem a klášterním malířem.²⁶⁰ Je autorem obrazového cyklu, který zobrazuje scény ze života blahoslaveného Hroznaty, a je umístěn na stěnách tepelského konventu. Tento cyklus maloval od roku 1710 do roku 1712.²⁶¹ Obrazy byly restaurovány v letech 2007 – 2010 restaurátory Milanem

²⁵³ Hlinomaz, *Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně*, str. 41

²⁵⁴ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 192

²⁵⁵ Viz Příloha 10

²⁵⁶ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 71

²⁵⁷ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 50

²⁵⁸ Tamtéž, str. 50

²⁵⁹ Tamtéž, str. 50

²⁶⁰ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 71

²⁶¹ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnos*, str. 74 - 75

Kadavým a Jiřím Matějčkem.²⁶² V dobrém stavu se jich dochovalo pouze pět. Současná podoba je zachycena na fotografiích v příloze bakalářské práce. Poslední obraz zobrazoval Hroznatův hrob v kněžišti, ve kterém bylo zobrazeno i raně barokní zařízení presbytáře. Byla na něm také již zmiňovaná barokní mříž, kterou nechal zhotovit Řehoř Neidhard. Z tohoto obrazu se dochovala pouze jeho čtvrtina a zatím nebyl restaurován. Všechny obrazy byly později zachyceny na ocelorytinách a publikovány v díle Huga Karlíka, který byl zmíněn v souvislosti s Hroznatovou beatifikací.²⁶³

Do roku 1713 je datována podobná Hroznatova socha té z roku 1704.²⁶⁴ Nachází se na ozdobné supraportě nad hlavním vstupem do konventu. Sochu sem nechal umístit Dienzenhoferův polír Wolfgang Braunbock, který je v práci zmiňován v souvislosti s barokními představami. Hroznata má na sobě premonstrátské roucho. V pravé ruce klasicky svírá mučednickou palmu a v levé ruce model chrámu Zvěstování Páně. Součástí supraporty jsou také dva andělé, kteří nesou světcovy atributy. Jedná se o věžeňské okovy a knížecí klobouk.

Z roku 1721 pochází socha od Oswalda Wendy, která se nachází v městečku Teplá na náměstí. Hroznata je součástí Trojičního sloupu společně s českými patrony a svatým Norbertem. Socha je opět oblečena v premonstrátském rouchu, v pravé ruce drží mučednickou palmu, v levé drží model kostela a u cingula má zavěšené okovy. Neobvyklým znakem je v tomto případě Hroznatova mladicky vyhlížející tvář.²⁶⁵

Dalším umělcem, který zhotovil umělecké dílo na Hroznatovu počest, je chebský zlatník Josef Aycher. Ten vyrobil roku 1750 stříbrnou zlacenou berlu pro opata Jeronýma Františka Ambrose, známou také jako Hroznatovo pedum. Toto dílo je považováno za vrcholné a umělecky nejhodnotnější dílo českého pozdně barokního zlatnictví. Berla byla vyrobena podle návrhu Ignáce Františka Platzera.²⁶⁶ Ve šneku peda, které je zdobeno rokokovými ozdobami a broušenými polodrahokamy, se nachází plastické výjevy z Hroznatova života. V prvním závitě je znázorněna Panna Marie s děťátkem. Na vnitřním závitě je zobrazena Hroznatova matka, která Marii obětuje mrtvě narozené dítě. Na dalším ohybu je naznačena světcova záchrana před utopením

---

²⁶² Informace poskytla p. NOVOTNÁ, zaměstnankyně kláštera v Teplé. Klášter Teplá 19. března 2017

²⁶³ Hlinomaz, *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*, str. 181

²⁶⁴ Viz Příloha 11

²⁶⁵ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 69 - 71

²⁶⁶ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 246

z řeky Visly. Je zde také zobrazeno kolo, které symbolizuje vůz, který malého Hroznatu přejel. Na vnitřním oblouku závitu je zobrazen papež Inocenc III., který světcovi předává bílé řeholní roucho. Na pedu je zobrazen také tepelský klášterní kostel, chotěšovský kostel a Hroznatův erb. Dále je zde naznačeno Hroznatovo zatčení a mučednická smrt. Pedum obsahuje emailovou plaketu se znakem opata Jeronýma Ambrose, pro kterého byla berla vyrobena. Na plaketě je zlatem napsaný letopočet 1750, který uvádí rok vzniku.²⁶⁷

Kláster Teplá zaměstnával také významného barokního umělce Eliáše Dollhopfa. Narodil se v Tachově a ke svému umění byl pravděpodobně vyškolen křížovníky s červenou hvězdou. Maloval nástěnné malby, oltární obrazy, závěsné obrazy a portréty.²⁶⁸ Je známý svými nástěnnými malbami v chrámu sv. Máří Magdalény v Karlových Varech a malířskou výzdobou tepelského klášterního kostela. Zde maloval starozákonní, christologické a mariánské cykly. Významný je především ikonograficky závažný cyklus z legendy blahoslaveného Hroznaty.²⁶⁹ Výjevy z Hroznatova života se nachází na stěnách transeptu a jsou rozděleny do několika epizod, které se vzájemně prolínají. Jsou zasazeny do rokokových architektur a rokajových rámců.²⁷⁰ Jedná se o podobné výjevy, jako maloval již zmiňovaný Lukáš Wolff.²⁷¹ Kvůli množství výjevů, různých emblémů, nápisů a mariánských atributů, které se vzájemně doplňují, působí výzdoba nepřehledně. Výzdobu si u Dollhopfa objednal opat Jeroným Ambros. Umělec v Teplé pracoval od roku 1754 do 1756.²⁷² Eliáš Dollhopf je také autorem olejomalby, která pokrývá celou jižní stěnu kaple blahoslaveného Hroznaty. Obraz znázorňuje Hroznatu jako českého knížete a patrona osvobozených politických vězňů. Symbolika dále naznačuje, že Hroznata pohrdal světskými zájmy a založil kláštery v Teplé a Chotěšově, které jsou zobrazeny v pozadí.²⁷³

Podle Eliáše Dollhopfa vznikla rytina z dílny bratří Klauberů z roku 1760. Bratři se jmenovali Joseph Sebastian Klauber a Johann Baptist Klauber. Dílo se nazývá *Blahoslavený Hroznata s vedutami klášterů v Teplé a Chotěšově*. Tato památka sice

---

²⁶⁷ Tyl, *Kláster Teplá*, str. 78 - 80

²⁶⁸ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 147 - 148

²⁶⁹ Chadraba, *Dějiny českého výtvarného umění. 2/2, Od počátků renesance do závěru baroka*, str. 769

²⁷⁰ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 147 - 148

²⁷¹ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 71 - 72

²⁷² Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 147 - 148

²⁷³ Tyl, *Kláster Teplá*, str. 44

není uložena v klášteře v Teplé, přesto stojí za zmínku. Jak už je uvedeno výše, rytina reprodukuje dílo Eliáše Dollhopfa. Na rytině jsou zobrazeny výjevy z Hroznatovy legendy. Jsou téměř totožné s freskami z klášterního kostela Zvěstování Páně z roku 1756. Hroznata zde má na sobě řeholní roucho. Na rytině je zobrazen palmový list mučednictví a olivová ratolest pokoje a moudrosti. Jsou k sobě svázány řetězem s okovy. Na pozemské sféře je zobrazena scéna z Hroznatova narození, kdy se narodil jako mrtvé dítě a když jeho matka obětovala chlapce Panně Marii, náhle ožil. Dále je zde zobrazeno Hroznatovo uvržení do žaláře, kde zemřel mučednickou smrtí. Také je zde zobrazena nehoda, při které malý Hroznata vypadl z náruče jeho sestře Vojslavě pod kola vozu. Je zde znázorněna i další nehoda z Hroznatova mládí, kdy se topil v řece Visle a Panna Marie ho zachránila. V dolní části rytiny je vyobrazeno trojí paroží, které má blahoslavený Hroznata ve znaku. Jak už bylo zmíněno, znak také používaly kláštery, které Hroznata založil.²⁷⁴

Další umělec, který v Teplé působil, se jmenuje Ignác František Platzer. Základy řemeslného umění se naučil v dílně svého otce Jana Platzera v Plzni. Jeho tvorbu pak významně ovlivnil pobyt na akademii ve Vídni.²⁷⁵ Dílna Ignáce Františka Platzera byla jednou z nejvýznamnějších v závěru českého baroka. V Teplé působil v letech 1750 až 1761. Svou práci začal na hlavním oltáři a končil náhrobkem blahoslaveného Hroznaty a oltářem svatého Kříže. Zhotovil také velké množství soch uvnitř tepelského konventního kostela.²⁷⁶ Roku 1761 byl pro Hroznatu vybudován již zmíněný mramorový památník, který se nachází naproti Hroznatově kapli.²⁷⁷ K památníku se dochovalo velké množství přípravných kreseb. Ve výsledném díle leží mrtvý Hroznata, který je oblečený v bílém premonstrátském roucho, před obeliskem. Na obelisku je nápis, který připomíná Hroznatu jako zakladatele. Kolem obelisku létají tři andělé a na nápis ukazují. Po stranách jsou dvě postavy. První je Chronos, který je alegorií pomíjejícího času a drží v levé ruce kosu. Pravou rukou přidržuje Hroznatovi pod hlavou polštář. Druhou postavou je plačící žena, která si zakrývá tvář.²⁷⁸ Toto dílo společně se zmíněným Ignácem Františkem Platzerem vyhotovil mramorář Josef Lauer mann.

---

²⁷⁴ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 54

²⁷⁵ Chadraba, *Dějiny českého výtvarného umění. 2/2, Od počátků renesance do závěru baroka*, str. 728

²⁷⁶ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 174- 176

²⁷⁷ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 68

²⁷⁸ Viz Příloha 13

Ze stejné doby také pochází velice podobné dílo, kterým je dřevěná socha Hroznaty ležícího na katafalku. Pro klášter ho vytvořil opět Ignác František Platzer. Hroznata je zde vyobrazen jako mladistvě vyhlížející světec, který leží mrtev na katafalku. Platzerova umělecká díla spolu pravděpodobně nějak souvisela.²⁷⁹ Toto dílo se dnes nachází v klášterní oratoři.²⁸⁰

V kapli blahoslaveného Hroznaty je uložen sarkofág se světcovými ostatky. Jedná se o měděnou a pozlacenou relikviářovou skříň, která byla postavena na nový oltář blahoslaveného Hroznaty. Je vyzdobena emailovým dekorováním a polodrahokamy, které jsou v národních barvách. Na levé straně sarkofágu je znázorněno Hroznatovo narození. Přední strana je rozdělena na tři části a zde je zobrazeno velké množství postav. Jedná se například o tepelské opaty, české rytíře, Pannu Marii s děťátkem a klečícího blahoslaveného Hroznatu. V pravé části je zobrazena Hroznatova sestra Vojslava a Přemysl Otakar I. Na pravé stěně sarkofágu je pak naznačena Hroznatova mučednická smrt. Celý oltář vyrobil mnichovský umělec Jiří Busch roku 1898.²⁸¹

---

²⁷⁹ Steckerová a Vácha, *Vznešenost & zbožnost*, str. 218 - 220

²⁸⁰ Kubín, *Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní*, str. 68

²⁸¹ Tyl, *Klášter Teplá*, str. 41 - 42

4. Závěr

Tepelský klášter musel v minulosti neustále hájit svou existenci a své statky před velkým množstvím nepřátel. Nežřídka kdy vyhořel, a právě kvůli požáru, který do základů vypálil tehdejší prelaturu a konvent, byla zahájena velkolepá přestavba Kryštofem Dienzenhoferem a jeho polírem Wolfgangem Braunbockem. Proběhlo mnoho stavebních úprav a kromě kostela Zvěstování Páně, který si zachoval vzhled románský, byl klášter situován do barokního stylu. Tuto podobu si klášter zachoval dodnes. Je téměř neuvěřitelné, že po více než 800 letech stále stojí a plní svou funkci.

K samotnému rozboru Hroznatovy osobnosti je třeba konstatovat, že z dochovaných pramenů lze vytvořit pouze jeho pravděpodobný životopis. Utvořil se zde obraz člověka, který byl ctnostný a šlechetný. Nic ale nelze říci s úplnou jistotou, protože autor rukopisu *Vita fratris Hroznatae* nepracoval s dobovými prameny a na mnoha místech má události chronologicky špatně uvedeny. Rukopis byl napsán formou středověké legendy, která některé události zveličovala, nebo záměrně upravovala události tak, aby vynikla svatost hrdinů. Na mnoha místech autor legendy chybuje, nebo informace schválně neuvádí. Příkladem může být Hroznatovo původní plánování zplodit dalšího potomka, nebo nejasný důvod vstupu do řehole. I kolem jeho úmrtí vyvstává řada otazníků. Není zcela potvrzeno, jestli jel na kontrolu klášterních statků, nebo svých vlastních. V druhém případě by neochota řeholníků složit za Hroznatu vysoké výkupné byla pochopitelná. Vyzdvihovaná svatost jeho osobnosti a zázraky v rukopisu obsažené se tedy dají považovat za něco, co vzniklo až působením kultu. Historikové se ve svých závěrech rozcházejí především kvůli mnohým variantám vysvětlení nejasností v rukopisu *Vita fratris Hroznatae* a kvůli nepřesnostem v rukopisu obsažených.

Hroznatův kult se začal v tepelském klášteře utvářet již krátce po jeho smrti. Důvodem budování kultu mohla být touha kláštera mít vlastního světce, ke kterému mohli řeholníci vzhlížet. Měli u Hroznaty najít přímluvce v nebi a svůj vzor. K tomuto účelu byla sepsána legenda *Vita fratris Hroznatae*, kterou si řeholníci pravděpodobně předčítali u stolování. V barokní době Hroznatovy osobnosti začali využívat jezuité, kteří ho zahrnuli do svého programu. Snažili oživit úctu k málo známým a neoficiálním světcům a Hroznatu proslavili i v zahraničí. Jeho kult v této době vzkvétal a dařilo se

mu. Důkazem může být opětovné zobrazování jeho osobnosti, které bylo dlouhou dobu pozastaveno.

Kult byl zpočátku nasměrován především Hroznatovou mučednickou smrtí a skutečností, že Hroznata byl zemským patronem. V době blízké současnosti se kult oživil především za druhé světové války. Hroznata se stal patronem vězňů z koncentračního tábora. O tuto tradici se zasloužil především převor tepelského kláštera Heřman Josef Tyl. Nespravedlivé uvěznění těchto lidí bylo v mnoha směrech podobné jako věznění Hroznatovo. Později k vězňům z koncentračního tábora přibyli i političtí vězni z doby komunismu. Hroznatova osobnost má tedy svou aktuálností v těchto ohledech stále co nabídnout.

Oficiální beatifikace se dlouhou dobu nedařila. Z počátku se premonstrátský řád o oficiální beatifikaci Hroznaty ani nesnažil, protože v jejich řádu byla neoficiální úcta obvyklá. Po zpřísněných podmínkách a zákazu zobrazovat Římem nekanonizované světce snahy o oficiální beatifikaci započaly. Kvůli nedostatku důkazů o Hroznatově svatosti se oficiální blahorečení v barokní době nepodařilo. Beatifikace se podařila až roku 1897 na základě dlouho trvajících kultu. Roku 2004 započal proces Hroznatovy kanonizace, tedy svatořečení.

Ke vnějším projevům kultu došlo v první řadě sepsáním rukopisu *Vita fratris Hroznatae*. Vita ve středověku nebyla opisována příliš často. Tento rukopis pak posloužil jako základ barokním autorům, kteří legendu v něm obsaženou parafrázovali a doplňovali o oslavné básně a vyobrazení Hroznaty v podobě mědirytin. V baroku pak na jeho počest začaly vznikat také sochy, památníky a obrazy. Tyto památky často zdobily areál tepelského kláštera, ale i jeho blízké okolí. Příkladem mohou být sochy podél cest. S Hroznatou se na těchto uměleckých dílech pojila určitá symbolika. Většinou byl zobrazován v bílém premonstrátském rouchu. V pravé ruce držel palmovou ratolest. V levé ruce svíral okovy, nebo měl okovy zavěšené u cingula. V ruce občas držel také model chrámu Zvěstování Páně. Byl často zobrazován se svou sestrou Vojslavou, Pannou Marií nebo svatým Norbertem. Na obrazech i sochách je mnohokrát vyobrazen Hroznatův erb s trojím jelením parožím. Bakalářská práce v příloze nabízí některé fotografie památek, které jsou v tepelském klášteře a blízkém okolí uloženy. Tímto závěrečným shrnutím se v práci snad podařilo dosáhnout stanovených cílů z úvodu.

5. Seznam použitých zdrojů

5.1.Literatura

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-965-2.

HLINOMAZ, Milan a JANOUŠEK, František Hroznata. Blahoslavený Hroznata Tepelský: přehled stavu současných znalostí o jeho životě, Hroznatovo manželství a otcovství; Smrt synka a manželky. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 5, str. 15 - 17. Rosice u Brna: Gloria, 2003. ISBN 80-86200-94-9.

HLINOMAZ, Milan a JANOUŠEK, František Hroznata. Blahoslavený Hroznata Tepelský: přehled stavu současných znalostí o jeho životě, Jméno. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 1, str. 19 - 29. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 1999. ISBN 80-902500-7-6.

HLINOMAZ, Milan. Blahoslavený Hroznata Tepelský: přehled stavu současných znalostí o jeho životě, Hroznatovo přijetí kříže, neuskutečněná účast na křížové výpravě. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 9, str. 7 - 13. Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 978-80-86760-36-0.

HLINOMAZ, Milan. Blahoslavený Hroznata Tepelský: přehled stavu současných znalostí o jeho životě, Rodový původ. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 3, str. 29 - 39. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-96-0.

HLINOMAZ, Milan. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3.

HLINOMAZ, Milan. Hroznatiana v tepelském klášterním archivu a knihovně. In: *Světcí a jejich kult ve středověku*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006, str. 37 - 46. ISBN 80-903600-6-8.

HLINOMAZ, Milan. *Klášter premonstrátů Teplá: přehled duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3.

HLINOMAZ, Milan. Ohlédnutí za dosavadní práci diecézní historické komise v procesu svatořečení bl. Hroznaty (2004 – 2007). In: *Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 10, str. 43 - 45. Rosice u Brna: Gloria, 2008. ISBN 978-80-86760-45-2.

CHADRABA, Rudolf, ed. *Dějiny českého výtvarného umění*. 1/1, Od počátků do konce středověku. Praha: Academia, 1984.

CHADRABA, Rudolf, ed. *Dějiny českého výtvarného umění*. 2/2, Od počátků renesance do závěru baroka. Praha: Academia, 1989. ISBN:80-200-0069-0.

CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. Duchovní rozměr Hroznatovy osobnosti. In: *Světcí a jejich kult ve středověku*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006, str. 47 - 50. ISBN 80-903600-6-8.

JANOUŠEK, František Hroznata. Ave Rosa sine spina: výbor básní o blahoslaveném Hroznatovi z l. 1800 – 1896. In: *Na Hroznatově míse: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 6, str. 19 - 27. Rosice u Brna: Gloria, 2004. ISBN 80-86760-00-6.

JANOUŠEK, František Hroznata. *Klášter Teplá: Minulost – současnost*. Třebíč: ARCA JIMFA, 1993. ISBN 80-85766-05-1.

KAJLÍK, Vladimír. *Klášter Teplá & Mariánské Lázně: semper vivat*. Mariánské Lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 2009. ISBN 978-80-903775-2-3.

KUBÍN, Petr. *Blahoslavený Hroznata: kritický životopis*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-418-X.

KUBÍN, Petr. Kult bl. Hroznaty v době humanistické a barokní. In: *Minulosti Západočeského kraje*. [Ústí nad Labem]: Albis International, 2014, sv. 49, str. 54 – 74. ISBN 978-80-86971-62-9. ISSN 0544-3830.

KUBÍN, Petr. Kult blahoslaveného Hroznaty do roku 1634. In: *Světcí a jejich kult ve středověku*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006, str. 51 - 82. ISBN 80-903600-6-8.

KUBÍN, Petr. Mimořádný muž na počátku dějin západních Čech: život, dědictví a odkaz blahoslaveného Hroznaty. In: *Katolický týdeník*, 2004, 15(42), s. 3. ISSN 0862-5557.

KUBÍNOVÁ – ENGSTOVÁ, Kateřina. Misál Sulka z Chotěšova. In: *Minulosti Západočeského kraje*. Ústí nad Labem: Albis International, 2003, sv. 38, str. 105 – 112. ISBN 80-86067-86-6.

MACEK, Petr, BIEGEL, Richard a BACHTÍK, Jakub, ed. *Barokní architektura v Čechách*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2736-6.

MARŠÍK, Václav. *Klášter premonstrátů Teplá: projekt vzorové obnovy 2008 – 2015*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Jaroslav Kučera – JAKURA ve spolupráci s Kanonií premonstrátů Teplá, 2015. ISBN 978-80-905725-6-0.

MERHAUTOVÁ, Anežka a TŘEŠTÍK, Dušan. *Románské umění v Čechách a na Moravě*. Praha: Odeon, 1983.

PÍTHA, Petr. *Čechy a jejich svatí*. 2. upr. vyd. Praha: Comdes, 1999. ISBN 80-902776-0-8.

PLÁTOVÁ, Jana a JANOUŠEK, František Hroznata. Blahoslavený Hroznata a ctihodná Vojslava ve sboru českých patronů v barokním kázání Rafaela Delaminetze. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 4., str. 49 – 53. Rosice u Brna: Gloria, 2002. ISBN 80-86200-71-X.

POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. 4, T – Ž. Praha: Academia, 1982.

STECKEROVÁ, Andrea a VÁCHA, Štěpán, ed. *Vznešenost & zbožnost: barokní umění na Plzeňsku a v západních Čechách*. Plzeň: Západočeská galerie v Plzni, 2015. ISBN 978-80-88027-05-8.

TYL, Heřman Josef. *Klášter Teplá*. Klášter Teplá u Mariánských Lázní: [b. n.], 1947.

VLČEK, Emanuel. *Osudy českých patronů*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-131-8.

Zahájení procesu kanonizace blahoslaveného Hroznaty 11. 9. 2004. In: *Na Hroznatově míše: sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. sv. 7, str. 7 - 8. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8.

Život blahoslaveného Hroznaty. Přeložil Arnošt Josef VOVES. Třebíč: ARCA JIMFA, 1993.

5.2. Internetové zdroje

Klášter Teplá – Historie řádu. *Klášter Teplá – Monastery Tepla* – www.klastertepla.cz [online]. Copyright © 2011 [cit. 18.03.2017]. Dostupné z: <http://www.klastertepla.cz/klaster/rad-premonstratu/historie-radu.html>

Klášter Teplá – Proces svatořečení. *Klášter Teplá – Monastery Tepla* – www.klastertepla.cz [online]. Copyright © 2011 [cit. 20.03.2017]. Dostupné z: <http://www.klastertepla.cz/klaster/blahoslaveny-hroznata/proces-svatoreceni.html>

6. Seznam příloh

Příloha 1 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatovo narození	53
Příloha 2 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující zázraky v dětství Hroznaty	54
Příloha 3 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatovu první návštěvu papeže	55
Příloha 4 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatu, který přijímá řeholní roucho	56
Příloha 5 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující uvržení Hroznaty do žaláře	57
Příloha 6 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující zázraky Hroznatova života	58
Příloha 7 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatovu první návštěvu papeže	58
Příloha 8 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatu, který přijímá řeholní roucho	59
Příloha 9 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatovo uvěznění a smrt	59
Příloha 10 - Hroznatova socha z roku 1704	60
Příloha 11 - Hroznatova socha z roku 1713	60
Příloha 12 - Hroznatova socha s obvyklou ikonografií	60
Příloha 13 - Hroznatův památník z roku 1761	60

Autor fotografií: David Csukás

Summary

The aim of this bachelor thesis is to introduce blessed Hroznata and his cult in Premonsterian monastery Teplá in a baroque period. The Premonsterian monastery Teplá was found in 1193 by blessed Hroznata. The monastery was burned out and plundered many times in the past. Blessed Hroznata was an important aristocrat in time of 12th and 13th century but his personal life wasn't very happy because his wife and son died untimely. During his life, Hroznata participated at two crusades but he never ran out to the Holy Land. As a compensation, he established the monastery in Teplá and monastery in Chotěšov. Hroznata entered the Teplá monastery and joined in local religious life. He was a property administrator of the monastery. He was captured and put in jail by his enemies in 1217. He died here as a martyr. The monastery bought his remains back and buried him in a Church of the Annunciation. Forty years after his death, the manuscript named *Vita fratris Hroznatae* was written. There are described miracles in the manuscript. Monks in the monastery worshipped Hroznata as a saint. Hroznata's cult spread out significantly in a baroque period. The Cult spread out mainly thanks to Jesuits. There was created many literary works, paintings and sculptures of Hroznata. Abbots of Teplá monastery started with first attempts of beatification at that time. He was officially beatified in 1897. Hroznata's remains was took out of his grave and moved to reliquary. It's placed in the Hroznata chapel now. The process of canonization started in 2004. This summer will be celebration of 800 years since Hroznata's death.

7. Přílohy

Příloha 1 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatovo narození

Příloha 2 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující zázraky v dětství Hroznaty

Příloha 3 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatovu první návštěvu papeže

Příloha 4 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující Hroznatu, který přijímá řeholní roucho

Příloha 5 - Obraz z cyklu Lukáše Wolffa znázorňující uvržení Hroznaty do žaláře

Příloha 6 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující zázraky Hroznatova života

Příloha 7 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatovu první návštěvu papeže

Příloha 8 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatu, který přijímá řeholní roucho

Příloha 9 - Freska Eliáše Dollhopfa znázorňující Hroznatovo uvěznění a smrt

Příloha 10 - Hroznatova socha z roku 1704

Příloha 11 - Hroznatova socha z roku 1713

Příloha 12 - Hroznatova socha s obvyklou ikonografií

Příloha 13 - Hroznatův památník z roku 1761